

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT
1933

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR: S BOKTRYCKERI
1933

Richard Vide

In memoriam.

Det är med människorna som med träden i skogen: de gamla högresta huggas ned, det ena efter det andra, och de unga, som växa vid deras fot, förefalla små och jämnstrukna. Och man undrar, hur världen skall se ut en dag, då en rationell skötsel gjort alla likadana, så att ingen höjer sig över de andra. Tankar av denna art föllo mig in, när jag en mulen höstdag läste, att min gamle vän, byråchefen Richard Vide skattat åt förgängelsen.

Visserligen har hans bana tecknats i dagspressen, men det har skett mer eller mindre kortfattat, och jag föreställer mig, att en mera utförlig och framför allt mera personlig runa ej skulle vara överflödigt i det sällskaps årsskrift, som gjort till sin uppgift att vårda sig om hans födelsestads välgång och gamla minnen. Och om någon skulle hedras med en sådan plats, är det för visso han, detta så mycket mer som han var ständig ledamot av gillet och alltid intresserad för dess strävanden.

Richard — jag använder förnamnet (uttalat 'Reckart'), ty något annat förekom aldrig bland hans bekanta — var en av mina allra första barndomsvänner, ett par år yngre än jag. Vi voro stadsbarn, grannar och lekkamrater redan som små parvlar och ända tills hans föräldrar flyttade från mina trakter till eget hem. Fadern, som var fånggevaldiger — en numera nästan okänd titel — hade genom sparsamhet och omtanke, två egenskaper, som i utvidgad och förädlad form ärvdes av sonen, lyckats samla ihop ett litet kapital, stort nog att köpa en tomt och bygga ett hus, i ett kvarter med då för tiden fritt och öppet läge men med det fula namnet 'Pölen' (som inte blev vackrare, när det uttalades — enstavigt — på den tidens genuina vänersborgska).

För Richard, som ägde en i hög grad saklig läggning, blev nu detta bygge hela hans värld, han övergav så småningom våra lekar, och när han av oss anropades på sin väg till bygget, viftade han avvärjande med handen och förklarade kort och stolt: "Ska gå te' tomta." En gång minns jag, att jag lyckats göra honom en liten tjänst, och då infann han sig i mitt hem och bad att som tecken på sin tacksamhet få skänka mig — en alldeles ny, obegagnad fyratumsspik, hämtad från bygget.

Jag har nämnt denna lilla händelse — vilken på mig såsom intresserad byggmästarson gjorde ett djupt intryck — därför

att jag tror, att det är de små konkreta dragen, som tillsammans bilda den trognaste helhetsbilden, och jag kommer här nedan att fortsätta med den metoden.

Richard genomgick med tiden stadens högre allmänna läroverk, naturligtvis med glans och givetvis på reallinjen, och när han var nybliven student, blev han mera bekant för stadens inflytelserikare kretsar genom en ren slump, som berättats för mig ur vederhäftig källa. I staden fanns det två unga studenter med samma efternamn, en av bankerna behövde en tillfällig kraft under somrarna, den andre ynglingen ansågs lämplig härför, och vaktmästaren skickades i väg till honom men gick galet och kom tillbaka med Richard, och vederbörande kunde inför dennes ärliga och trofasta uppsyn inte göra annat än låta udda vara jämt. Och den saken behövde de ingalunda ångra.

I sinom tid kom Richard till Uppsala för att studera juridik. Fadern var död flera år dessförinnan, tiderna voro då som nu och alltid onda för dem, som skickas ut i världen med föga annan barlast än sin begåvning. Han läste emellertid med jätteflit, tog sin förberedande examen, sparade och låg i. Och dock var han ingen tungus utan gladde sig åt det goda, som livet ger även åt de anspråkslösa.

Det är också tid på att jag här gör en helomvändning, ty läsaren skulle annars kunna tro, att Richard var ett riktigt beläte av saklighet och ekonomisk snusförnuftighet. Det finns ingen paradox mera riktig än den, som säger, att ytterligheterna beröra varandra här i livet, och i varje fall var Richard ett förträffligt bevis för denna sats. Han var en lugn och klok förståndsmänniska, på samma gång som han, under hela sitt liv, präglades av en oförbrännelig frisk och duktig gossaktighet, som liksom strålade fram ur hans öppna blick och hans klara panna under det blonda, 'krullriga' håret: han var på samma gång en orubblig sifferkarl och ett stort

original, antagligen ett bland de allra största från den stad, som icke varit fattig på sådana trösterika inslag i livets gråvådersstämning.

Vad åter sparsamheten beträffar, så tog den sig hos honom samma uttryck som hos ett fåtal andra förnämligare ekonomer: han var snål mot sig själv men hade en öppen och hjälpsam hand mot sina medmänniskor.

Emellertid fann han Uppsala för dyrt för sina villkor och hovrättsexamen avlägsnare än han trott, varför han en vacker dag med den raska beslutsamhet, som var honom egen, tog sin Matts ur skolan, for till det billigare Lund och där avlade den enklare kansliexamen.

Därefter tog han det stora språnget ut i det praktiska livet och uppsökte det åtminstone av dåtidens ungdom lika efterlängtade som fruktade målet: huvudstaden, för att, som det hette, där 'gå i verken'. Han ägnade sig företrädesvis åt kammarrätten, som då för tiden var vårt riksräkenskapsverk, gjorde sig snart bemärkt av sina överordnade — den verkliga förmågan tar sig alltid fram, bara den får visa vad den duger till — och en vacker dag blev han inkallad till presidenten. Denne meddelade honom kort men vänligt, att man lagt märke till och värderat hans arbete och därför beslutat att ge honom en fastare ställning i ämbetsverket. Häpen och förtjust utbrast Richard med sin vanliga, trohjärtade öppenhet: "Å, tänk vad Mamma ska' bli glad!" Detta spontana svar lär ha gjort ett utomordentligt gynnsamt intryck på vederbörande, och Richard tillväxte allt mera i ålder, nåd och visdom inom verket.

Nästa större framgång kom fort nog, då han utnämndes till revisionskommissarie, men rådsvärdighetens uppnående dröjde på grund av hans lägre examen, och det såg en tid ut som om det varit ett stort missgrepp, att han begränsat sig till detta lärdomsprov. Till sist segrade dock hans framstå-

ende egenskaper över betänkligheterna, och han utnämndes vederbörligen till kammarrättsråd.

En tid efter det nya riksräkenskapsverkets tillkomst överraskades man emellertid av att se honom lämna sin rådstjänst och övergå till anställning som byråchef i förstnämnda verk, en befattning, som visserligen gav honom samma löneförmåner men knappast i anseende gick upp mot ett rådsämbete i den gamla förnåma kammarrätten. Orsaken, som sammanhänge med hans originellt oegennyttiga läggning, var följande. Riksräkenskapsverket kom inte till världen utan svåra födslovändor och hade i början åtskilliga besvärligheter att kämpa med. Richard hade på förhand insett detta och i ett obehagat ögonblick till någon av tjänstemännen sagt, att han väl i värsta fall finge komma och hjälpa dem. Man tog fasta på detta yttrande, och såsom den karl han var svek han inte sitt ord utan flyttade över till det nya verket såsom byråchef. Från denna befattning pensionerades han vid uppnådda 67 års ålder, under sommaren 1933. Det var nog mången, som då undrade hur en så ivrigt verksam man skulle kunna fördriva tiden, men blott några månader därefter kom döden och löste, som vanligt, på ett suveränt sätt alla frågor.

Sedan jag sålunda skisserat hans levnadslopp, övergår jag till att tala utförligare om några av hans egenskaper.

Det grundläggande draget i hans karaktär var en nedärvd ambition i detta ords bästa mening, d. v. s. en ovillkorlig fordran på sig själv att göra sitt allra bästa i fråga om allt, som blev honom anförtrött. Därav hans strävsamhet, hans sköt-samhet och hans arbetsglädje med därav följande framgångar.

Vidare utmärktes han av en enastående oegennyttia — jag har noga övervägt detta starka uttryck, innan jag nedskrivit det — vilken tog sig uttryck icke blott mot enskilda utan även mot det allmänna. Jag vill blott berätta ett litet exempel. När läroverksöverstyrelsen skulle utarbeta bestämmel-

ser angående de allmänna läroverkens räkenskapsväsen, tillkallades Richard såsom särskild sakkunnig. Men när han sedan tillfrågades om den ersättning han skulle ha för sitt ganska stora besvär, förklarade han på det bestämdaste, att han ingenting ville ha. Han hade fått hela sin skolutbildning så gott som till skänks, tyckte han o. s. v., och det blev ingen annan utväg för överstyrelsen än att truga på honom en orden som belöning. Denna mottog han utan entusiasm men telefonerade dock till författaren av dessa rader och sade på sin trygga vänersborgska: "Tack ska' I ha för att jag feck grannlåt". Säkertligen kunde han ha slutat som en rikare man än han gjorde, om han bara velat, ty detta var, som sagt, endast ett exempel.

Ett annat karaktärsdrag, som stod i samband med det nyssnämnda, var hans stora hjälpsamhet, både i råd och dåd, i förening med en sällsynt villighet att inte sky några besvär. När dyrtidstilläggen började utgå under den stora kristiden, skedde det efter författningar, som voro allt annat än lättlästa, och det blev inte ringa bryderi för dem, som sutto ensamma i landsorten och under stort ekonomiskt ansvar skulle tolka detta kinkiga virrvarr. Men då var — inom mitt område — Richard en verklig räddande ängel. Man skrev, och han svarade på alla frågor klart och tydligt, med sin stora, ärliga handstil, och knep det riktigt, kostade han till och med på sig en och annan resa för att hjälpa den frågande ur klistret.

För sitt ämbete hade han stor vördnad, dock inte så, att det gjorde honom högdragen och byråkratisk, utan tvärtom på det sättet, att han kände en stor ödmjukhet vid tanken på det ansvar, som blivit lagt i hans händer. Han ansåg även, att staten var en god, om ock något sträv, husbonde, och han hörde rakt inte till 'folket, som aldrig får nog'.

Liksom alla riktiga vänersborgspojkar ägde Richard i sitt lynne en solid fond av humor, av det en smula bullrande slag, som fröjdar sig över goda historier och andra oskadliga glädjeämnen. Denna hans humoristiska ådra flödade så pass livligt, att den någon gång trängde in i hans ämbetsskrivelser. Särskilt när någon missnöjd tjänsteman officiellt angripit honom, svarade Richard i humoristiskt saftiga ordalag, som en och annan gång fingo cirkulera genom pressen, till allmänhetens förvåning och vännernas glädje. Ty man tyckte sig i varje mening liksom återse Richard livs levande.

Då han visserligen var en mycket fast och bestämd men särdeles snäll människa, som hade denna snällhet så att säga skriven i ansiktet på sig, missbrukades ofta hans godhet, men att det inte lönade sig att gent emot honom och hans ämbete uppträda nonchalant eller näsvist, visar följande historia. En dag kom en stationsinspektör upp till Richard i något ärende och inledde underhandlingarna med att säga, att eftersom 'Revisionskommissarien' vore en så lång och besvärlig titel, så bad han att bara få säga 'Kommissarien'. "Möcke" gärna", svarade Richard med den humoristiska glimten i ögat, "men då ska' jag också be att få säga 'Stinsen'." Samtalet fortsatte under användande av de oavkortade titlarna.

Liksom många vänersborgspojkar var Richard livligt intresserad av båtar och segling och allt vad som till sjön hörde. När det stora världskriget rasade och den svenska Östersjö-kusten skulle bevakas av de våra, var det därför inte utan hemlig stolthet som han mottog kommendering att såsom landstorms- eller rättare sjöstormsman övertaga befälet på en motorbåt med hela sex mans besättning för att avpatrullera Roslags-kusten. Då skickade han mig ett dråpligt fotografi av sig själv i flottans båtsmansmössa och helskägg — det enda porträtt jag äger av honom.

En av hans starkast framträdande sidor var hans kärlek

till fädernestaden. Jag säger med avsikt s t a d e n och inte b y g d e n, ty hans tillgivenhet för den förra var så stark, att den inte tycktes medgiva plats i hans hjärta för det omgivande landskapet och dess städer, för vilka han syntes ha ett ganska måttligt intresse. Även i detta avseende minns jag ett litet betecknande drag. När jag en gång i min ungdom kom tillbaka efter min första längre utrikes resa, möttes jag vid järnvägsstationen i Vänersborg av bland andra den trogne Richard. Han tryckte min hand med den vanliga kraften, men jag märkte, att det låg en skymt av missräkning över hans redliga anlete, varför jag till sist måste fråga: "Richard, va' ä' de' me' dej?" — "Jo, Alfri', du ä' ingen rekti' vänersborgs-pojke." — "Varför inte de' då?" — "Jo, du stack inte ut huv'et genom vagnsfönstret, när tåget gick över järnvägsbroa."

Naturligtvis hade han sina svaga sidor, ty annars hade han inte varit människa. Dit hörde en något barnslig envishet, som det inte var lätt att komma till rätta med, samt vissa förutfattade, om ock oskadliga, meningar om ett och annat utanför ämbetet. Och långt ifrån att anse det som ett fel måste jag i detta sammanhang konstatera, att hans omutliga rättrådighet inte så sällan försatte honom i konflikter i en tid och en värld, som officiellt talar om 'smidiga' metoder och 'mjuka' övergångar. Särskilt i ungdomen var han besjälad av en stark disputationslusta, men när han mitt i den hetaste dispyten på studentrummet märkte, att han förivrat sig och blivit arg, då tog Richard sin hatt och rock, gick ut ett slag och räknade till ett hundra samt kom tillbaka och var god igen.

Hans originalitet erinrade ibland inte så litet om den typ, som kallas 'mannen, som gör vad som faller honom in', ehuru alltid i godartad mening och utan förfång för hans medmänniskor. Så hade hans läkare en gång ålagt honom att genom-

gå en vilo- och hälsokur vid en sydsvensk brunnsort och märkvärdigt nog fått denna arbetsmyra att gå med på ett sådant företag. Richard reste dit, tittade på orten en stund, fann den olustig — och reste tillbaka med nästa tåg.

Vid äldre år slog han sig ned i en av huvudstadens villastäder och fick där till granne en själafrände, om ock i originalitet av betydligt mindre mått än han själv. Dessa båda gubbar sysslade nu på lediga stunder med att — trodde de — försköna sina trädgårdar genom gemensamt utförda stensättningar m. m., däribland till och med en liten springbrunn.

Den andre beklagade sig dock en gång för mig över att Richard ville ha allting så billigt och till exempel ansåg sparsamheten kräva att i det längsta använda gamla krokiga spikar. Jag log och tänkte på vår ungdoms fyratumsspik...

Richard var så svensk, att det i ivrigare ögonblick nästan flammade blågult av honom, men när jag läste i en engelsk roman, att hjälten levde och dog som en sann engelsman, d. v. s. behöll sina sorger för sig själv men delade sin glädje med andra, då tänkte jag, att min hjälte likväl hade ägt ett utländskt drag, om ock ett enda.

Mycket vore ännu att tillägga, men det sagda får tills vidare vara nog. Måhända skola de läsare, som inte kände honom, tycka, att jag i en publikation som denna talat om honom i en alltför personlig ton, men jag tröstar mig med att de, som kände honom, skola med mig instämma däruti, att så hedrande hans livsgärning än var, så är dock hans personlighet den mest tilldragande sidan i det minne han efterlämnar.

Richard var alltifrån ungdomen en genomhederlig, renhjärtad och gossaktig natur, i vilken intet svek fanns; sådan var han även vid äldre år, och såsom sådan dog han. Han var utan tvivel en av sin fädernestads bästa och ädlaste söner.

A. NORDFELT.

Bidrag till Vänersborgs kyrkas historia till år 1777.

Huruvida Vänersborgs föregångare och moderstad Brätte haft egen kyrka eller om dess inbyggare, även efter det Brätte blivit erkänd såsom stad, samlats med traktens övriga invånare till gudstjänst i Vassända kyrka, har ännu icke kunnat utredas. Viserligen talas i ett riksrådsprotokoll den 19 juni 1643 om "Brätte kyrka", men det kan ju vara så, att man i detta fall råkat nämna Vassända sockens kyrka efter den mest kända och betydande platsen inom socknen.¹⁾

¹⁾ Jfr dock Ljungström: Väne härad samt staden Wenersborg. Sthlm 1884 s. 94 där från prostén Harald Ullénius anteckningar om Skara stift ang. Brätte citeras, att "ringmuren, som varit omkring stadens träkyrka, synes ännu mycket grant". Ullénius var bl. a. regementspastor vid Västgöta-Dals regemente 1702—1711 och har säkerligen själv besiktigt den omtalade muren.

I 1610 års skattelängd för Brätte finnes icke någon prestman upptagen, och i Gustaf Adolfs privilegiibrev för Brätte den 16 december 1619 säges också, att när Brätte dittills icke haft egen kyrkoherde, så hade nu bestämts, att den, som vore eller bleve kyrkoherde i Vassända, också skulle bliva stadspräst i Brätte, och att Vassända därefter skulle vara annex till stadsförsamlingen. Att i staden då skulle funnits kyrka, säges ingenstädes i privilegiibrevet.

Efter dettas utfärdande synas församlingens präster hava inflyttat till staden, ty 1624 års mantalslängd för Brätte upptager ej mindre än tre prästmän: Dominus S v e n o J o n æ, Dominus A r v i d u s O l a i och Dominus E r a s m u s L a u r e n t i i.

Om det gått an för Brätte att hava gemensam kyrka med Vassändaborna, så kunde ju detta förhållande icke fortsätta, sedan Brätteborna fått flytta till Huvudnäs och där befolka den nya staden Vänersborg. En bland de första byggnader, som den nya stadens inbyggare tagit i tu med att uppföra, var säkerligen stadskyrkan, men vad de hunnit fullborda av denna gick upp i lågor redan vid danskarnas stormning av staden den 19 juni 1644.

I ett odaterat brev från borgmästaren i Vänersborg Arved Jonsson till rikskanslären Axel Oxenstierna, skrivet efter det danskarna intagit och bränt staden, begär borgmästaren, att staden måtte efterlåtas den s. k. lilla tullen och vissa böter, att användas till uppförande av kyrka, skolestuva och rådhus, och under 1646 pågår kyrkans återuppförande. Detta års räkenskaper för staden upptaga åtskilliga utgifter för kyrkobygget. Till flottkarlarna, som till staden förde det för kyrkan erforderliga timret, utbetalades 8 riksdaler, och timmerkarlarna, som "höggo upp kyrckian" erhöilo 128 daler. Dessutom inköptes för kyrkan erforderliga bräder för 18 daler. Av dessa utgifter framgår, att kyrkan varit av trä.

Några räkenskaper finnas härefter ej bevarade förrän för år 1652, och då måste kyrkobygget hava varit fullbordat, ty då talas ej om några utgifter för kyrkan, men väl för rådhusbygget och andra offentliga byggnader, med vilkas uppförande man då varit sysselsatt. I de sistnämnda räkenskaperna finnes också en utbetalning till organisten mäster Mattias för en lönefordran för år 1651.

Kyrkan måtte emellertid icke varit fullt färdig på flera år, ty den 24 december 1652 meddelar Kungl. Maj:t resolution bl. a. på Vänersborgarnas begäran att den s. k. lilla tullen i staden skulle anslås till hjälp vid deras kyrkobygge, vilket Kungl. Maj:t förklarar vara "ett verk det Kungl. Maj:t alltid gärna i all görlig måtto befordrar, men för Riksens difficulteter låter det sig vid denna tid intet göra". Ännu 1654 begära Vänersborgarna hos Kungl. Maj:t hjälp till sin kyrka, "som de nu äro i verket begrepne med att låta upprätta, emedan de danske i sista fejden deras förra kyrka i grunden förbrände och klockorna därifrån tagit hava", men även denna gång avspisar Kungl. Maj:t dem med att "Kungl. Maj:t vill framdeles på medel och vägar vara betänkt vad sig därutinnan till kyrkobyggnings befordran bäst göra låter".

Någon kyrkoklocka hade man ännu 1660 icke fått, ty då begär stadens herredagsman, rådmannen Hans Belfrage, att av de sprängda kanoner, som funnos i Vänersborg, staden skulle erhålla några skeppund för att användas till ny kyrkklocka "i stället för den, som av fienden borttagen är". Denna ansökan bifölls, och staden skulle erhålla 4 skeppund malm.

Kyrkan stod emellertid alltjämt under uppförande under hela 1660 talet. Men byggnadsplanerna måste hava blivit ändrade, ty den kyrka, som man byggde på under 1660 talet, var otvivelaktigt en stenkyrka. Det kan emellertid förhålla sig så, att de byggnadsarbeten, som pågingo på 1640 och-50 talet endast bestått i ett vidlyftigt reparerande av den eld-

skadade äldre träkyrkan, och att man sedermera ändrat sig och påbörjat uppförandet av en större kyrka av sten, under vilkens uppförande den äldre reparerade kyrkan stått kvar och fortfarande varit i bruk.

Det var naturligtvis icke lätt att skaffa erforderliga medel för ett så vidlyftigt företag, som uppförande av en stenkyrka.

En utväg, som mycket anlätades, var att Rådhusrätten förskonade tilltalade personer från straff enligt lag och i stället dömde dem att erlægga vissa belopp till "stadens nya kyrka", ett förfarande, som tillämpades under minst ett tiotal år. År 1671 kan man läsa i domboken, att "alldenstund Anders Olofs-son förliknat Anders Barck vid Skam eller Fahnen, vilket fuller är en skymf för en man, men då Rätten icke haver klar lag sådana skymfliga ord att avdöma efter, skall Anders androm till varnagel giva till stadens nya kyrka 2 daler".

Man hade också förvärvat sig rätt att inom alla församlingar i riket genom s. k. stambok uppbära gåvor till kyrkobygget, och 1665 lovar kyrkans utskickade, Jon Hall, att snarast giva redovisning för penningar, som han colligerat haver.

Dessutom förekommo naturligtvis gåvor till kyrkobygget från stadens egna inbyggare. Men även utomstående visade sitt intresse. År 1660 avslutades en stor urarvakonkurs efter en betydande köpman i staden, rådmannen Erik Hansson. Då förklarade flera av de största fordringsägarna, däribland ett par göteborgsköpmän Lambert Delinghusen och Johan Ellertz, att de Guds heliga namn till ära och Vänersborgs nya kyrka till uppbyggande donerade vad dem kunde tillkomma som utdelning i konkursen.

Församlingsmedlemmarna själva uppförde kyrkan och utförde erforderligt arbete. Borgerskapet körde sten till kyr-

kan och gjorde även dagsverken. 1665 (22/1) bestämdes, att varje tomtägare skulle nu i vinter köra 20 lass sten till kyrkan, och senare på året (17/8) förmanades borgerskapet allvarligt, att de, som resterade med stenkörsln, skulle äntligen skaffa fram sten, på det att kyrkoarbetet icke måtte "studsa" (avstanna), och denna befallning upprepades den 20 november med erinran att borgarna skulle passa på att köra sten, medan åkeföret påstår. Sistnämnda dag dömdes också Jakob Olofsson, som misshandlat tullnären Anders Persson, till en dags fängelse på vatten och bröd samt dessutom att köra 50 lass sten till kyrkan. Det var icke endast männen, som kunde påläggas arbete å kyrkobygget. 1666 (21/2) dömdes Töres Olofssons döttrar för det de gjort förargelse i kyrkan att arbeta på den nya kyrkan, Elin 14 dagar varannan dag och Kerstin en månad varannan dag.

Två borgare utsågos varje år att gå med kollektståvarna i kyrkan. Kollekt upptogs två gånger under gudstjänsten, och den som kom med "den yttersta ståven", fick naturligtvis ej mycket. Det ansågs därför icke så hedersamt att gå med den sista ståven, och man sökte gärna komma undan detta uppdrag. 1666 (16/7) fick Anders Olofsson tillstånd att leja klockaren att gå med "den yttersta ståven" i Anders' ställe mot att denne lovade 80 lass sten till kyrkan.

En annan inkomstkälla för kyrkan var brotullen vid Rånnums brygga. Denna hade av okänd anledning nybyggts på kyrkans bekostnad, och brotullen, som varje passerande betalade — enligt taxa år 1665 (3/6) för ridande person eller häst eller klöv 2 öre, för häst, som går för vagn eller kärra, 2 öre och för en gångande person 1/2 öre — tillföll också kyrkan.

År 1668, då kommendanten i staden översten Pehr Larson Stöltenhielm — han hade fått ena benet bortskjutet vid belägringen av Landsberg och fick olyckan förevigad både i

sitt adeliga namn och sitt vapen, ett svart träben med ett lår i röd hosa — hade Magistraten som en hedersbevisning förordnat, att själaringningen skulle ske gratis. Men kyrkovärdarna Anders Barck och Anders Wallman vägrade att låta detta ske, enär salig kommendanten icke givit en sten till kyrkobygget. På Magistratens uttryckliga befallning ägde visserligen ringningen rum, men kommendantens son stämde sedermera kyrkovärdarna för det hån och skymf, de tillfogat hans salige faders lik genom att vägra ringningen.

1669 (21/6) äro desamma kyrkovärdarna ställda inför rätta för det de ur kyrkan borttagit och försålt en värja, som några år förut blivit upphängd i kyrkan till åminnelse av en i protokollet ej namngiven löjtnant, som blivit begravd i kyrkan. Kyrkovärdarna förklarade, att de låtit försälja värjan, enär löjtnantens arvingar icke givit någon discretion eller gåva till kyrkan och åberopade sig på att deras kollegor, kyrkovärdarna i Göteborg, meddelat, att översten Johan Stakes "anor" och värja icke fått upphängas i Göteborgs domkyrka för att arvingarna intet velat förära till kyrkan. Kyrkovärdarna i Vänersborg blevo emellertid av Hovrätten dömda att skaffa tillbaka värjan i kyrkan eller ock låta där upphänga en jämn-god värja.

Vänersborgarna byggde således med egna händer sin nya kyrka, och hur företaget finansierades hava vi också visat några prov på. Men ett sådant företag som en kyrkobyggnad måste ju hava en sakkunnig ledare, och en sådan fanns säkert icke att uppdriva bland det dåtida Vänersborgs inbyggare. Nej, men man hade skaffat sig en framstående arbetsledare i den kände kyrkobyggmästaren Daniel Skragge. Denne hade byggt Kila gråstenskyrka år 1654 och verkade nu i Vänersborg 1666, samt byggde sedermera Lidköpings kyrka

och ombyggde också Varnhems klosterkyrka åt Magnus Gabriel De la Gardie.

En i Vänersborgs dombok år 1666 (21/8) antecknad episod från Skragges verksamhet i Vänersborg giver oss några upplysningar både om kyrkobygget och dess byggmästare, tyvärr, kan man i detta sammanhang säga, mest om den senare.

Borgmästare och Råd hade inställt sig i kyrkobygget för att bese, "hur murmästaren verket byggde, enkanterligen huru kyrkofönstren voro proportionerade". Daniel murmästare, som Skragge tituleras, var emellertid ej där, utan befanns vara sysselsatt uti ett bygge, som den framstående och förmögne råd- och handelsmannen Hans Befritz, sedermera adlad med sin släkts gamla namn B e l f r a g e, höll på med under Daniels ledning. Stadstjänarna skickades två eller tre gånger förgäves dit för att kalla Daniel till kyrkan, men återvände slutligen med besked, att Daniel förklarat, att han gäve Magistraten 7000 "diefflar". Detta kunde ju icke Borgmästare och Råd vara belåtna med, utan Daniel blev stämd för det han föraktat Magistraten i dess ämbete. Vittnen hördes i målet. Av dessa intygade stadstjänaren Jakob Månsson, att Daniel, då han erfarit, att Borgmästare och rådmännen väntade på honom i kyrkan, svarat, att "vill borgmästaren intet töva, giver jag honom 18000 djävlar", men stadstjänaren Anders Jakobsson satte antalet till allenast 7000. Daniel själv undskyllde sig och sade, att man i Belfrages hus varit sysselsatt med att taga några "bågar under taket" — antagligen takstolar — och att omedelbart innan magistratens första bud kom, en båge råkat falla över en av arbetarna, som fått ett revben avslaget. Då så stadstjänarna kommo löpande och enständigt ropade på honom, hade Daniel blivit förivrad och "sadhe uth desse ordhen i hastigheet, doch intet av nogon ondh meningh". Daniel dömdes emellertid att böta 20 daler silvermynt.

Men Daniel hade en mäktig beskyddare i länets guvernör, och hos denne klagade han med sådan framgång, att Magistraten den 6 september fick uppkalla honom och meddela, att guvernören eftergivit böterna. Daniel fick dock enligt guvernörens anvisning en allvarlig varning "att avstå härefter med svordom och bannor, som han varit van att göra".

Vänersborgs kyrkas byggmästare som också säkerligen var dess arkitekt, hade tydligen ett häftigt sinne, och han fick också ett våldsamt slut. Hans broder och medhjälpare i arbetet, Lars Skragge, rapporterar år 1669 till hans senaste byggherre, De la Gardie, "sin salige broders mäster Daniel Simonssons Skragges hasteliga affärd ifrå thenna werlden". Daniel hade på vägen mellan Varnhem och Rydboholm råkat ut för en "elak menniska, som honom tyranneligen qwäste". Han hade legat svårt sjuk därav en lång tid, med blivit bättre, så att han kunnat börja arbeta, men så hade han råkat i träta med Nils Kaggs befallningsman och därvid "så grufweligen föriffrat sig att han bekom sin banesiuka och bleef död,.."¹)

I slutet av 1660 talet synes arbetet på kyrkan hava bedrivits med kraft, och man ansträngde sig tydligen att få kyrkan åtminstone någorlunda färdig. Så t. ex. fick Johan Smed, som åtagit sig att beslå en släde åt löjtnanten Henrik Belfrage, av Magistraten den 8 oktober 1668 uppskov med arbetet till Mårtensmesso, för kyrkosmidets skull.

Men ännu i början av 1670 talet återstod mycket arbete i kyrkan. Av domboken 1671 (28/8) ser man att Olof Stark till kyrkan levererat 65 tolfter bräder för 1/2 riksdaler tolften och

¹) Om Skragge se Lagerborg: En Värmlandssläkts öden, Hälsingfors 1919 sid. 189 och följ. samt "Värmland förr och nu", 1913, där Skragges mellanhavande med Magistraten i Vänersborg också är behandlat.

(11/11) att kyrkovärdarna begärde ett lån av stadskassan för att betala kyrkosnickaren Lars Olsson med, men rätten fann det onödigt, då Lars upplyste, att han ej hade några torra bräder, som nu kunde begagnas till kyrkobänkarna eller som det då hette "stolarna", utan de bräder han hade skulle nu i vinter torkas, innan han kunde använda dem till något gott arbete.

Mellan kyrkovärdarna, som närmast ledde arbetet på kyrkan, och Magistraten rådde för övrigt ej något gott samarbete. Kyrkovärden Anders Barck var av protokollen att döma en särdeles besvärlig person och stor bråkmakare, och borgmästaren Claudius Kloot var synnerligen formell och därtill mycket mån om sin värdighet. Det antecknas nästan varje gång Anders Barck träder inför rätten, att han ställde sig "obstinat" eller använde "olideliga ord och starka åthävor". Än hade han efter avkunnandet av rättens beslut "mullrat med munnen" eller "hött med handen, borgmästaren till disrespect", än fann man i hans skrifter "åtskillige piquante ordh".

1672 hade man från Lidköping köpt 20 tunnor kalk för kyrkans behov och hade ackorderat enligt den nyligen påbjudna beräkningen av 6 kappar på tunnan, men då kalken levererades, befanns, att partiet mätts efter det gamla målet, så att man fått allenast 11 1/2 tunna. Säljaren förklarades hava förfarit oredligt, och slutet blev, att hela kalkpartiet konfiskerades och gratis överlämnades till kyrkan.

1673 synes emellertid kyrkan hava varit någorlunda färdig. Då börjas (10/4) den första processen om platserna eller stolrummen i kyrkan. Hans Krabbe hade på påskaftons kväll låtit sätta lås för den bänk, där hans hustru skulle sitta, och då rådmännen Lars Anderssons och Nils Nilssons hustrur, som delade bänk med Krabbes hustru, påskdagen kommo till kyrkan sluppo de ej in i bänken, utan fingo stå utanför hela gudstjänsten. Det befanns, att Krabbes hustru förut ej fått

sin rätta plats före de båda andra hustrurna i femte kvinfolksbänken, och Rätten fastställde nu ordningen sålunda: Hans Krabbes hustru, Lars Anderssons hustru, Nils Nilssons hustru och Påvel Erikssons hustru. Men Krabbe fick böta för sitt tilltag med låset.

Att kyrkan år 1673 ansetts färdig framgår också av ett Kungl. Brev 1673 (13/8), varigenom kyrkovärdarna Anders Barck och Anders Wallman för sitt stora besvär vid kyrkans byggnad, beviljades skattefrihet uti sin och sina hustrurs livstid.

Till det yttre var emellertid kyrkan fortfarande icke färdig. 1675 (9/8) processas angående för kyrkotaket erforderligt spån, som Jon Böcker åtagit sig att leverera för 135 dlr kppmt. Han resterade ännu med 4000 spån.

Förut har antytts, att under den nya kyrkans uppförande den äldre kyrkan stått kvar och varit i bruk. Den nya kyrkan skulle ju kunnat uppföras på samma plats som den gamla, utan att detta hindrat dennas användande under byggnadstiden. Man har ju många bevis för att det hände, att en ny, större kyrka uppfördes utomkring en äldre kyrka, som så att säga inkomponerades i den nya kyrkan. Men detta förfaringssätt kan ju ej hava tillämpats i Vänersborg, där det gällde att bygga en stenkyrka i stället för en träkyrka. Den nya kyrkan i Vänersborg byggdes också på annan plats än den gamla kyrkan, ehuru i dennas omedelbara närhet. På lantmätaren Kertil Clason Felterus karta över staden av år 1661 är kyrkan angiven såsom belägen i sydvästra hörnet av nuvarande kyrkoplanteringen. Man har i senare tid icke velat tro, att den äldre kyrkan varit byggd på annan plats än Vänersborgs kyrka ännu i dag har, och har förklarat dess läge å Felterus karta såsom beroende på misstag eller slarv hos kartförfattaren. Men alla tvivel hävas av en an-

teckning från år 1700 i stadens äldsta bevarade kyrkobok angående kyrkans inventarier, där det om klockorna heter, att den minsta hade länge varit brukad i den förra träkyrkan, "som stod där klockstapeln nu är".

Hur såg då denna kyrka ut, som åtminstone till sitt yttre stod färdig i början av 1670 talet? Den enda avbildning av kyrkan från denna tid, man har att tillgå, är den, som återfinnes å Felterus' ovan omtalade karta från år 1661. Den bild, som där återfinnes, är högst schematisk och visar endast en långtsträckt tornlös byggnad. och man kan av bilden ej få någon föreställning om kyrkans utseende. Av den bild av Vänersborg, som återfinnes på den i Danmark slagna medalj, varmed man där hugfäste stadens erövring 1676, kan man ej heller inhämta något, ens angående kyrkans läge. Senare finna vi kyrkan avbildad på Vänersborgsbilden i Dahlbergs *Suecia antiqua & hodierna*, men denna bild stammar från en långt senare tid¹⁾. Vänersborgsbilden är nämligen stucken i koppar av Dahlbergs medhjälpare, holländaren Aveleen, vilken kom till Sverige först 1698 och synes hava ägnat sig åt Sueciaverket först från år 1703. Man vet ej ens, om han själv någonsin besökt Vänersborg. Men även om så ej är förhållandet, kan han hava haft av Dahlberg utförda teckningar från Vänersborg att gå efter. Dahlberg hade nämligen vid många tillfällen och tidvis under ganska långvariga besök vistats i Vänersborg under den tid Karl XI där hade sitt högkvarter vintern 1675—76, och hade då säkerligen ej försummat att göra studier för sitt stora verk.

Bilden i Sueciaverket torde dock återgiva kyrkans utseende efter 1680. Då hade staden sedan danskarnas erövring av

¹⁾ Bilden över titeln till denna uppsats återger kyrkans utseende enl. Suecian.

densamma midsommardagen år 1676 legat öde och så gott som övergiven av sina borgare ända till år 1680, och efter återinflyttningen synes man hava ombyggt kyrkan, som märkligt nog lämnades obränd av danskarna.

Man känner ej heller mycket om det inre av den kyrka, som fanns i staden vid danskarnas invasion år 1676. Man hade haft orgel i sin kyrka även i äldre tider och hade redan från 1640-talets sista år anställd särskild organist, mästern Mathias Gron, som var född i Skara och förut varit organist i Borås och Lidköping. Han begärde 1665 (14/8) att hans lön på 50 daler skulle höjas och hotade i annat fall att flytta till Skövde, Magistraten svarade honom, att han tills vidare finge nöja sig med den lön han hade, "till dess den nya kyrkan kan bliva färdig och det stora orgelverket bliver uppsatt, då han kan få en fullkomlig lön". Det nya orgelverket hade man redan 1663 beställt hos den namnkunnige orgelbyggaren kyrkoherden i Lyrestad Herr Jonas Rudberus. Om denne, som dog 1697 såsom kyrkoherde i Lidköping, finnes i Herdaminnet antecknat, att "han haver till orgelverks uppbyggande haft mera lust än till församlingens uppbyggelse", ett omdöme, som innebär en karaktäristik av mannen både som präst och orgelbyggare.

Anskaffandet av detta orgelverk för Vänersborgs kyrka föranledde en skarp kontrovers mellan kyrkovärden Anders Barck, som beställt orgelverket, och borgmästaren Kloot. De voro förut ej de bästa vänner, och tvistigheten om orgelverket var blott en episod i alla deras trätor. I domboken 1663 (27/7) talas om ett uppträde, som ägt rum på påskaftonen, då commercieborgmästaren Jakob Frantzson och Anders Barck besökt justitieborgmästaren Kloot i dennes bostad för att resonnera om det nya orgelverket. Kloot hade påstått, att Barck lovat att själv bekosta orgelverket, vilket denne på det häftigaste bestred. Kloot hade slutligen slagit Barck på

axeln "så att han blev varm" och yttrat att, "om så Barcken skall taga betalningen ur näsebenet, skall han och ingen annan betala orgelverket", Ännu 1664 (5/6) tvistas om detta vid rätten, och Kloot beskyllde Barck för att vara en "oppstussare och sidvördare", vartill Barck svarade, att om han bleve dömd av Kloot, så visste han, att han komme att "fara en fanens färd".

Anders Barck hade förut i juni 1660 blivit dömd för grov smädelse mot Rätten, men på ansökan modererades straffet, så att han i stället för böter skulle till stadens kyrkobyggning "giva en sådan föräring, som kyrkan är tjänt med och han själv kan hava ära av". Det blev en stor ljuskrona till kyrkan. Anders Barck berömmar sig senare av att han skänkt kyrkan denna ljuskrona, men borgmästaren påstår, att det är Magistraten, som skänkt kronan för de böter, som Barck rätteligen skolat betala.

Barcks smädelser mot Borgmästare och Råd voro en inkomstkälla för kyrkan. Vid andra tillfällen fick han till kyrkan i stället för böter skänka ett bårkläde med fransar och en altarduk.

1671 (7/8) var den dåmera välborne Hans Belfrage kallad inför borgmästare och råd och tillfrågades, om han, som förut till den gamla kyrkan givit predikstolen, som nu skulle flyttas i den nya kyrkan, ville bekosta predikstolens reparation. Belfrage lovade, att han skulle "förnya predikstolen med huvd och annat som tarvas och göra predikstolen färdig, som han kan hava ära av".

Den kyrka i Vänersborg, som här avses, var ju icke försedd med torn, utan dess klockor hängde i en särskild, vid kyrkan befintlig klockstapel. Redan på 1600 talet fanns i Vänersborg ett stadens ur. Men var detta var placerat, vet man ej. Kanske på kyrkans vägg, eller i klockstapeln, kanske på rådhusets vägg. År 1662 tillverkade den namnkunnige ur-

verksbyggaren Gudmund Locke eller Låck, Vänersborgs stads stora "sejare" eller urverk. Han gjorde också smärre s. k. hussejare åt stadens borgare (Domboken 1662 11/1). Stadens ur var försett med slagverk, ty i ett mål från 1675 (5/1) säger ett vittne till ett nattligt uppträde, att han ej visste vad tiden varit, ett eller tu, "ty klockan slog ej den natten". Därmed kan ej avses annat än stadens stora urverk. Detta var säkerligen placerat å kyrkoväggen, ty det stolta, tornprydda rådhus, som återfinnes å Sueciabilden och där uret kan tänkas hava varit placerat, är utan tvivel en ren fantasisbild, och i så fall finns ingen annan byggnad än kyrkan, där uret kan hava varit uppsatt.

KYRKOBYGGET EFTER ÅR 1676.

Då danskarna vid midsommartiden år 1676 nalkades Vänersborg och det blev klart, att man måste uppgiva staden, flydde så många av stadens invånare som det kunde till andra orter och staden låg i många år fullkomligt öde. Någon rättsskipning synes icke hava utövats före år 1680, då staden så att säga organiserades på nytt. Det talas i senare tidens handlingar ofta om den gruvliga ofridstiden, och de av stadens inbyggare, som varit med om den, ansågos berättigade till särskilda förmåner. Då på 1690-talet stadens donationsjordar blevo föremål för ny delning, sade sig de äldre borgarna förutsätta, att all hänsyn skulle tagas till att de i fejden mist sin egendom och fått sina hus brända, och att det därför ej vore mer än rätt, att de fingo mera och bättre jord än de borgare, som inflyttat till staden efter kriget.

Tillståndet i staden efter danskarnas avtåg var säkerligen bedrövligt. Handel och näringar lågo nere, många av de driftigaste borgarna hade slagit sig ned på andra orter och återvände aldrig. Stadens ledare, borgmästaren Kloot, hade

flytt till sin födelsestad Arboga, där han slutade sina dagar, och som borgmästare fungerade från 1680 hans måg rådmannen Wilhelm Lind. Stora delar av staden voro avbrända. Men kyrkan stod märkligt nog kvar. Den blev av den danske befälhavaren Ulric Fredric Gyldenlöwe "express conserverad" som han skriver i sin rapport om stadens erövring. Kyrkans stora klocka fördes dock till Köpenhamn och hänger den dag i dag är i Vor Frelzers Kirke. Den lilla klockan och kyrkans ljuskronor blevo däremot "salverade" undan fienden genom kyrkovärdarnas rådighet. Denna "lilla klocka" hänger fortfarande i Vänersborgs kyrkas torn.

Fastän kyrkan ej nedbrändes av danskarna måste den dock hava varit i mycket dåligt skick, då stadens borgare efter flera år vågade sig åter till staden. Säkerligen hade kyrkan blivit skadad av de runtomkring den brinnande husen, och utan all vård och tillsyn hade den stått i närmare fyra år. För övrigt torde den 1676 till stora delar icke ens varit fullbordad, ty på 1680 talet var man i full färd med att ombygga eller åtminstone grundligt renovera kyrkan.

Med anledning av sitt ruinerade tillstånd hade Vänersborg erhållit vissa frihetsår d. v. s. frihet från skatter och andra pålagor, och vid ett besök, som Karl XI avlade i Vänersborg år 1685 passade man på att begära, att staden under dessa frihetsår skulle få använda överskottet av de i staden fallande tull- och accismedlen till kyrkans reparation. Häröver ville Kungl. Maj:t senare resolvera. Man hade också liksom 1660 begärt att få några sönderskjutna kanoner till gjutning av ny kyrkoklocka. Kungl. Maj:t förklarade sig på denna neiden icke hava några sådana att tillgå, men beviljade i stället staden till klockehjälp 100 dlr silvermynt samt rättighet att för ändamålet upptaga en kollekt inom både Skara och Göteborgs stift.

Att kyrkan varit i oundgängligt behov av reparation får

man på ett målande sätt reda på i en anteckning i 1680 års dombok (18/5). Tre flickor voro tilltalade för att de sistlidne långfredag, då de med stadens ungdom blevo examinerade i sin kristendoms kunskap, på kyrkogolvet gjort sig skyldiga till ett beteende, som ansågs i hög grad skymfligt för kyrkan. De nekade ivrigt och blevo också frikända, sedan det antecknats, att "uti dymbelsveckan varit dageligen regnväder, och på det stället, där dessa pigor stått, så var droppet av regnet på golvet igenom kyrkotaket på själva choren som värst", varför pigorna befunnos vara utan skuld till de våta fläckar på kyrkogolvet, som föranlett deras instämmande.

Att det pågående kyrkobygget omfattades med intresse och föranledde gåvor till kyrkan, finner man flera exempel på. Handelsman Lars Barck i Göteborg, som var född i Vänersborg, skänkte i maj år 1686 till kyrkan 30 daler, som man beslöt använda till valvets uppbyggande.

Det stora takvalvet, som nu gjordes i kyrkan, synes hava förorsakat stora besvär och kostnader. Lantmätaren Fredrik Sixtus erhöll 1689 femtio stycken bräder i ersättning för det besvär, han haft med valvet i kyrkan. Dessa besvär torde hava avsett ritningar och konstruktionsberäkningar, ty själva arbetet på valvet utfördes av tvänne från Göteborg komna tyska snickare, Heinrich Geiger och Lorentz Muhlenkindt. År 1686 hade Heinrich och Lorentz om valvbyggnaden råkat i sådan tvist, att den måste slitas av rådhusrätten. De skulle utföra hälften av arbetet var, men Heinrich påstod, att Lorentz varit så försumlig i arbetet, att han fått göra mer arbete än Lorentz. De blevo ej vänner efter detta, och i december 1686 anmäler Heinrich, att Lorentz slagit ihjäl två gäss för skolmästaren Herr Jacob, vilket blev uppslaget till en vidlyftig undersökning om Lorentz förhållande och uppförande. Det slutade med att Lorentz blev överbevisad om att han icke allenast stulit bräder och spik i kyrkan, utan dessutom begått

andra stölder från enskilda personer. Bl. a. hade han från en sämskmakare stulit ej mindre än 21 stycken skinn som han fört till Uddevalla och där försålt.

Den 4 april 1687 avkunnades domen över Lorentz, och den kunde ju icke bliva annat än en. För sina stölder från kyrkan och andra dömdes Lorentz att mista livet, men domen skulle underställas Hovrätten. Den 11 juli s. å. hade Hovrättens dom ankommit, och hovrätten hade då mildrat Lorentz straff till "sex gånger gatulopp under 50 par spö", vilken exekution borgerskapet hade att fullborda, "vartill de sig ingalunda vägrade", slutar protokollet. Det blev nog inga falska slag i det gatuloppet.

Lorentz' kollega Heinrich Geiger var en rättskaffens man och dessutom framstående i sitt yrke. Han var född i Michelsburg i Münden och dog 1691 i Vänersborg, där han då varit bofast sedan år 1686. I den anteckning, som vid hans död gjordes i Vänersborgs kyrkobok, heter det, att han var "en ganska berömmelig man i Architekturen", som han studerat och utövat i de förnämsta städer i Ryssland, Liffland, Kurland, Pommern, Frankrike och England, i vilket land han i 8 eller 9 år varit bosatt i London. I kyrkoboken omtalas ock, att han i Vänersborgs kyrka förfärdigat det kostbara trävalvet, samt kyrkans pelare och korskrank. Vidare antecknas den märkvärdiga händelsen, att då mästern Henrich låg på sin sotsäng, så anlände till staden hans broder Didrich, som också var snickare, och som kom för att söka arbete i Vänersborg, utan att veta att hans broder, som han icke hört av på 10 års tid, var bosatt i staden.

Den 21 maj 1687 besvärade sig kyrkovärden Sven Larsson Wallman över, huru lamt det tillginge med arbetet i kyrkan, vilket berodde på att inga medel funnes tillgängliga. För att skaffa sådana för arbetets fortsättande beslöts att försälja de återstående gravplatserna i kyrkan.

På hösten samma år uttaxerades de penningar, som behövdes för att betala den nya kyrkoklockans forslande från Strömen. Klockan, som efter konungen erhöll namnet "Carolina" var gjuten i Stockholm, vägde 10 skeppund och kostade 1000 rdr. Den fraktades sjöledes över Göteborg till Åkerström, därifrån den fördes på Edsvägen till staden på släpstockar och upphängdes i klockstapeln den 12 november 1687. Klockans kläpp var en särskild gåva av hammarpatronen på Bjurbäcks bruk i Långseruds socken i Värmland Johan Linde-roth, adlad Linroth.

Målningsarbetet i kyrkan hade utförts av mästare Anders Ling, troligen från Göteborg, och synes också hava fullbordats under sommaren år 1687. Ling fick dock sin betalning först år 1688 (10/11), då det särskilt omtalas, att han målat kyrkans valv.

Kyrkogården, som år 1665 (12/1) var omgiven av ett plank, hade senare kringgårdats med en mur, som emellertid 1690 (31/5) var bofällig. Den skulle repareras och då också kalkslås. Muren var försedd med brädbeklädnad ovanför och till denna skulle enligt beslut vid kyrkostämman 1692 (28/10) för varje tomt i staden givas 3 bräder och 24 spikar.

I maj 1690 beslöts på kyrkostämman, att även hela kyrkan utvändigt skulle kalkslås och murmästaren Nils fick i arbetslön 20 daler. Man hade också låtit täcka kyrkan med tegel, men taket befanns vara för svagt, så att teglet måste tagas bort. Teglet — 9000 pannor — såldes 1693 till Peter Ekman för 7 daler hundradet, men sedermera uppkom tvist om huru många tegelpannor det gick på ett hundrade. Köparen ville räkna s. k. storhundrade om 120 pannor.

1692 talas om att bänkarna i kyrkan varit målade i ett helt år utan att man kunnat betala målaren.

Kyrkan synes icke blivit fullbordad på länge. 1699 får man rätt att upptaga kollekt för uppbyggande av en sackristia.

Vid kyrkostämman 1704 (27/7) talas om nödvändigheten att göra ett "listverk" runt hela kyrkan under taket, emedan om vintern under yfsen en myckenhet snö och väta där inflyger och sedan smälter och dryper genom valvet, därigenom målningen förstöres. 1709 (15/3) besluta borgmästare och råd skriva till konsistoriet i Skara angående den nödvändiga reparation, som stadens kyrka erfordrar. Någon reparation synes då ej hava kommit till stånd, ty ännu 1713 klagar vid visitation (17/5) kyrkoherden över att klocketornet vore mycket felaktigt, så att brädfodringen på stapeln förfaller, samt att spånet på hela norra delen av kyrkotaket vore så förruttnad, att pastor ej stode fri på predikstolen, när det regnade hårt.

År 1734 hade man påbörjat att bygga torn till kyrkan och handelsman Olof Ahlqvist skänker då 68 daler till tornbygget. Tornets nedre del var av sten och den övre av trä. Samma år dömdes personer att utföra körslor till kyrkan.

Vid kyrkstämman 1745 omtalas den stora bristfälligheten vid södra sidan eller krysset över valvet. Prästerskapet besvärade sig över kölden i sakristian till följd av dess tegelgolv, och detta skulle nu ersättas med ett trägolv.

Den kyrkobyggnad, som man haft i verket i så många år stod säkerligen icke ens fullt färdig, då kyrkan vid den stora eldsvådan under den 24 och 25 september 1777, då så gott som hela staden lades i aska, också blev i grund förstörd.

Även den ifrågavarande kyrkan var försedd med ur, tillverkat av urmakaren på Läckö, Lars Hult, för en kostnad av 200 rdr. Det var uppsatt i klockstapeln och slutjusterades den 30 november 1683. 1691 omtalas, att klockaren Anders Torbjörnsson i fyra år gjort tjänst med urverkets ställande.

I magistratsprotokoll år 1756 anmärkes att det av staden till kyrkan skänkta uret, vilket måste vart ett annat ur än det förut omtalade, vilket bekostats genom av Kungl. Maj:t anordnade tullmedel, vore mycket förfallet och borgerskapet beslöt att låta reparera detsamma, men denna reparation kom troligtvis ej till stånd, ty 1759 klagar klockaren Starin (ej Skarin) över att urverket är gammalt och så dåligt, att stadens båda officiella klockor (på rådhuset och kyrkan) visa ända till en timmes skillnad.

Som vi sett, anskaffades till den nya kyrkan ett nytt orgelverk. detta var placerat på en läktare. (1683 3/9). Den gamle organisten, mästare Mathias, dog år 1690 efter 42 års tjänstgöring och efterträddes först av Niclas Wass och sedan från 1697 av rådmannen Erik Bänge. 1693 stadgade Magistraten (21/1) vite för den, som fördristade sig att emot organisten vilja intränga på orgelverket. 1699 ökades organistens lön med 20 daler mot skyldigheten för honom att hålla en musikanter som spelade violin och även kunde "siunga på orgewärket". Detta senare, som farit särskilt illa av att det måst stå obegagnat ett helt år under landssorgen efter Karl XI, var då reparerat av orgelbyggaren Johan Åhrman.

Reparationen måste ej varit så vidlyftig, ty 1705 (6/11) givver organisten Bänge in en "specifikation på den melioration, som requirerades på orgelverket", och brev skulle avgå till "orgelbyggaren i Västerås", att han vid sin resa till Uddevalla skulle komma till Vänersborg för att besiktiga orgeln. Denna reparation kom till stånd, och 1706 (16/4) begär kyrkoverdarna, att kyrkans utlånade medel måtte indrivas, enär orgelbyggaren "överhänger" dem, för att få sina pengar, och samma år (21/11) beklagar sig organisten, att hans lön min-

skats, ehuru han numera måste tractera ett svårare och större verk med pedal. År 1707 var en bildhuggare vid namn Jonas Falk och dennes fader Nils Falk sysselsatta med att förse orgelverket med zirater (11/11 1707, 30/3 1708).

Den kyrka som förstördes av branden 1777 var en s. k. korskyrka, med ett långhus i öster och väster, från vars båda långsidor ungefär på mitten åt norr och söder utgingo kortare sidobyggnader. Varje långvägg var försedd med fyra fönster, två på vardera sidan om korsarmarna. Dessa sträckte sig så långt ut, att de hade ett fönster åt väster- och östersidorna. Ingångsdörren var på långhusets västra gavel, men det fanns dörr även på södra korsarmens östra sida.

Av en förteckning från år 1690 på platser i kyrkan, en s. k. bänkelängd, finner man, att i långhuset voro uppställda sexton bänkar med sex till åtta platser i varje bänk på vardera sidan av mittgången nedanför "creutzet" d. v. s. nedanför korsarmen. Långhuset ovanför korsarmen upptogs av koret samt platser för konungens och drottningens stolar på var sin sida, presterskapets bänkar vid norra och södra väggen, landshövdingens och Kungl. Maj:ts övriga ministrars d. v. s. höga statstjänstemäns bänk, samt ridderskapets och adelns tre bänkar. I södra korsarmen funnos på vardera sidan om en mittgång åtta bänkar med sex till sju platser i varje bänk. I norra korsarmen funnos åtta bänkar på ena sidan och sju bänkar på andra sidan om en mittgång. Av dessa uppgifter får man en viss föreställning om kyrkans storlek.

Bildhuggare hade anlitats för färdigställande av de för konungen och drottningen avsedda stolarna i koret. 1691 omtalas i domboken (8/7), att konungen snart vore att förvänta till staden, och att därför hans kyrkostol borde iordningställas, vilket snart borde kunna ske, då största delen av det rekvirerade bildhuggarverket vore färdigt. Medel måste dock "uppnegocieras" d. v. s. upplånas till det återstående arbetet. Den, som utförde detta träsnideriarbete, var konst-erfarne mästern Björn Andersson, som fanns kvar i staden ännu 1694.

KYRKANS INVENTARIER I ÄLDRE TID.

I 24 kap. 8 § uti 1686 års kyrkolag föreskrives bl. a. att i kyrkoböckerna skulle införas en förteckning över allt vad kyrkan ägde i löst och fast med all den underrättelse, som därtill hörde.

I Vänersborgs äldsta bevarade, nu i landsarkivet i Göteborg förvarade kyrkobok, finnes också en sådan förteckning, som, troligen i samband med nya kyrkoböckers uppläggande upprättats 1690 av dåvarande kyrkoherden i församlingen, magister Andræus Rhodin. I denna förteckning hava sedermera gjorts åtskilliga ändringar och tillägg. Den är försedd med påskrift, att den blivit översedd den 21 november 1700 av Erik Oomenius, Anders Råberg, Anders Ekman och Erik Lindh, vilka med sina underskrifter intygat förteckningens riktighet.

Den granskning, som sålunda ägt rum år 1700, har tydligen skett i anledning av kyrkoherden Anders Råbergs tillträde till pastoratet, till vars kyrkoherde han utnämnts år 1699 med tillträde år 1700. Erik Oomenius, som underskrivit förteckningen, var sedan år 1682 kyrkoherde i Tunhem och prost och antagligen visitator vid förteckningens upprättande. De båda övriga undertecknarna voro rådmän och kyrkovärdar.

Första avdelningen av inventarieförteckningen upptager kyrkans böcker. Dessa utgjordes av en Gustaf Adolfs bibel, gammal och förnött, med lösa blad och utan titel, en gammal försliten psalmbok, tre kyrkohandböcker, därav en gammal försliten, ett exemplar av det år 1694 utkomna nytrycket av Uppsala mötes beslut, två stycken skrifteböcker, ett exemplar av den nya psalmboken och slutligen "denna kyrkobok".

Angående en av kyrkohandböckerna nämnes, att densamma skänkts av "välaktad Johan Larsson Funke". Denne Johan Funke, som var son till skolmästaren och komministern i Filipstad Lars Torstenson Funcke, hade slagit sig ned i Vänersborg såsom handelsman och fick, då han den 4 februari 1693 avled 59 år gammal, i kyrkoboken det vitsord, att han varit en förständig, gudfruktig, mycket hedervärd handelsman och redlig invånare i staden.

Kyrkans dyrbaraste egendom var naturligtvis kyrksilvret. Bland detta märka vi först en silverkanna, något förgylld utanpå och helt och hållet invändigt. Denna kann, som vägde 108 lod eller nära 1 1/2 kilogram, angives vara skänkt av ryttmästaren Lars Bånge, som jämväl skänkt altartavlan, vilken dock icke funnes upptagen i ifrågavarande förteckning.

Lars Bånge tillhörde en av de allra äldsta Vänersborgssläkterna. Hans stamfader Påvel Bånge, hade tillhört stadens första inbyggare och varit bland de lödöseborgare, som efter Lödöses förstörelse slagit sig ned i Brätte och senare flyttat till Vänersborg. Påvel Bånge finnes upptagen bland de jordägande borgarna i Lödöse 1592 och 1601 och var rådman där 1605.

Vidare fanns bland silverskatterna en mindre kann, förgylld inuti, vägande 60 lod, vilken skänkts till kyrkan av stadens förste kommandant överstelöjtnanten Per Stöltenhielm.

Dessutom fanns en kalk med tillhörande patén, tillhopa vä-
gande 39 lod, samt en liten förgylld kopparkalk.

Bland silvret uppräknas slutligen tvänne små klockor, "som
hänga vid pungarna", förärade av kronobagaren i Göteborg
Jochim Larsson, om vilken några upplysningar icke kunnat
inhämtas.

Nästa avdelning i inventarieförteckningen upptages av
klä d e r. Tre messhakar funnos. Den förnämsta var av
violett sammet med upphöjd brodering och var skänkt till
kyrkan av rådmannen Samuel Eriksson och hans hustru Karin
Jonsdotter, vilkas monogram S. E. S. och K. J. D. också voro
broderade å messhaken. Samuel Eriksson valdes till rådman
1658 och var därjämte inspektör över gränsetullen, levde
1675, men var död 1681 12/9. Hans hustru, som var dotter
av den bekanta Ekmanska släktens stamfader fogden Jon
Larsson Ekman, gifte om sig med handelsmannen och råd-
mannen i Karlstad Erik Lind.

Den andra messhaken var av röd sammet med "förgyllda
silverkrusifix och bokstäver". Den var skänkt av kommen-
danten Per Stöltenhielm.

Den tredje, som anges vara nära försliten, var också av
röd sammet med smala silversnören i kanterna och silver-
fransar runt omkring. Enligt en senare anteckning i kyrko-
boken hade denna messhake sedermera blivit försåld till Vass-
ända kyrka.

Bland klädespersedlarna uppräknas också tvänne skjortor,
den ena av klosterlärfä och den andra av svensk väv, samt
en "mässegördel".

Av altarkläden funnos också tre stycken, ett av
"blommerad röd atlas" med silverspetsar runt om och bok-
stäverna H. P. S. Dessa bokstäver angåvo givaren: handels-
mannen i Göteborg Hans Pettersson, född i Vänersborg, som

skänkt detta altarkläde till kyrkan 1687. Hans Pettersson adlades sedermera med namnet Wennerstierna.

Det andra altarklädet var av rött "tubin" och prytt med bokstäverna A. E. W. och B. J. D., d. v. s. initialerna till namnen å givarne: rådmannen och postmästaren Anders Eriksson Wallman och hans hustru Brita Jonsdotter. Anders Wallman tillhörde liksom den ovannämnde Bänge en av stadens äldsta familjer, och även han kunde leda sitt ursprung från en lödöseborgare, som flyttade till Brätte och därefter till Vänersborg. Bland de talrika medlemmarna av släkten Wallman märkes lödöseborgaren Segold Svensson, som bosatte sig i Brätte, blev där borgmästare 1630 och var herredagsman för staden 1638. Dennes son Anders Segoldsson Wallman blev rådman i Vänersborg och stadens borgmästare 1684, samt dog såsom sådan 1692.

Det tredje altarklädet var av atlas, men gammalt och odugligt. Det var skänkt av kyrkovärden Asmund Andersson. Denne var kyrkovärd alltifrån det kyrkan började byggas och till år 1694. Han skötte sitt ämbete med heder, vilket också, då han dog år 1696, antecknas i kyrkoboken, därvid särskilt anmärktes, att han i ofriden 1676 salverade ljuskronorna och andra mobilier.

Hans altarkläde hade man emellertid ej tillbörlig veneration för, ty år 1691 gjorde man dynor av det till "majestäternas och landshövdingens säten".

Utom altarkläderna nämnes en drällduk, given av rådmannen Daniel Jonssons hustru Elisabet Markusdotter. Daniel Jonsson, som också varit kyrkovärd och kyrkans uppboordsman, var broder till Samuel Erikssons förutnämnda hustru Karin Jonsdotter. Då Daniel Jonsson dör år 1695, säges han hava varit en "richtig man".

Vidare fanns ett silkesytt handkläde, givet 1683 av rådmannen Anders Bengtssons änka Margareta Torstensdot-

ter. Anders Bengtsson hade varit en betydande man i staden. Hans änka får, då hon över 80 år gammal 1691 avlider, i kyrkoboken det vitsordet, att hon " varit en berömmelig och mäktä sällsynt människa i dessa tider uti sann gudsfruktan, alvarsam stillhet och saktmodighet, för andra ett ljus". Anders Bengtsson efterträddes såsom rådman av sin son Bartel Andersson och denne i sin tur av sin son Henrik Bartelsson, som var rådman i staden, då han blott 23 år gammal dog år 1699.

Förutom det förstnämnda handklädet fanns ytterligare två sådana, odugliga och grova.

Ytterligare funnos två k a l k k l ä d e n, ett gammal och förslitet, och ett nytt, skänt av Olof Jonsson och hans hustru Ingrid Nilsdotter med deras fulla namn inbroderade och orden "Har jag Jesum i mitt etc."

Olof Jonsson kallas, då han dör år 1699, en saktmodig och redlig man.

Bland klädespersedlarna uppräknas slutligen tre små och en längre b ä n k d y n a, gjorda av ett gammalt upptvättat och lagat atlas altarekläde, tre stycken röda s t o l k l ä d e n, tvänne större och tvänne mindre b å r k l ä d e n "alldeles förskämde och befläckade". Vid kyrkostämman 1694 föredrogs sal. rådmannen Börge Fyrhaks testamente å 30 rdr., destinerade till ett nytt bårkläde.

Nästa avdelning i inventarieförteckningen har rubriken "M a l m, j ä r n o c h m e s s i n g", och därunder finna vi först kyrkans ljuskronor, som voro tre stycken.

Den minsta, som hängde i koret, bestod av sex armar och var skänkt till kyrkan av den förut omtalade borgmästaren i Brätte Segold Svensson Wallman, som dog i Vänersborg år 1660.

Den andra ljuskronan, som hängde i det största valvet, d. v. s. i själva "korset", bestod av tvänne omgångar med

armar och bar givarens, Anders Barcks, namn jämte orden Soli Deo Gloria.

Anders Barck, om vilken vi i det föregående hava hört talar, tillhörde även han en av stadens äldsta familjer. Den äldste kände medlemmen av släkten var en lödöseborgare Torsten Barck, som var bosatt i Brätte 1613 och levde ännu 1624. I Brätte bodde senare Anders och Lars Barck, av vilka den senare var borgmästare i Vänersborg åren 1652—1658.

Den tredje ljuskronan, som hängde över den "långa gånge", bestod av två omgångar "med armar och en fläckt örn överst uppå". Den var skänkt av den förut omnämnde rådmannen Anders Bengtssons söner Daniel Andersson och Bartel Andersson.

Utom ljuskronorna funnos ljusarmar av messing, som brukades på predikstolen, gamla och illa hanterade i krigstiden, samt en ny ljusarm, med två pipor, given av kyrkovärden Olof Persson.

Om Olof Persson vet man endast, att han blev kyrkovärd 1694 efter Asmund Andersson och hade en son, fiskalen Olof Olofsson.

Till att upplysa kyrkan tjänade också två stora mässingsstakar, skänkta år 1692 av ryttmästaren Lars Stöltenhielm, kommandantens son.

Härefter komma i förteckningen kyrkklockerna, om vilka förut i denna uppsats talats.

Bland "malm, jern och messing" uppräknas vidare två stycken skyfflar och en "pötsör" (?), skänkta av Johan Funcke, järnstampar och "dängejärn" att slå hål i murarna med.

Sista avdelningen av inventarieförteckningen har rubriken "annan kyrkans redskap, tyg, bilder och käril av trä, sten och glas". Där förekommer en snippeskål, "brukas till döpelsens werck", vilken emellertid 1693 ersattes med en döpelseskål av zink, tre stycken olje-

krukor, och ett vinankare. Vidare finnas tvenne timglas, det ena gammalt och enkelt, som klockaren hade hemma för att ej försumma ringning och klämtning, det andra, försett med fyra glas i messingsfoder skänkt till kyrkan den 24 november 1688 av handelsmannen i Göteborg, Johan Johansson Funcke. I kyrkan förvarades vidare en "fördärvad dödsbild, som förr höll timmeglaset på predikstolen". Dessutom fanns en änglabild, som hängde mellan de två främsta valven. Den var förfärdigad av bildhuggaren Passalaqvia i Lidköping¹⁾ och år 1688 inköpt av rådmannen Bengt Valtinsson och förärat till kyrkan.

Bengt Valtinsson var född 1644 i Lidköping, var handelsman och rådmän i Vänersborg och dog där 1728. Han var gift med Elisabeth Barck, dotter av handelsmannen Anders Barck. Bengt Valtinssons son Adrian Valtinsson blev stamfader för den adliga ätten Adlerstam.

Ytterligare en änglabild, målad och "med guld och silver zirad" hade skänkts till kyrkan av rådmannen Anders Ekman, en son till den förut omtalade Daniel Jonsson.

Av träskulpturer funnos slutligen en ljuskrona, som förr hängt nederst i kyrkan, men numera ej brukades, utan utlånats till skolan, två ljusarmar, "gjorda såsom människoarmar", en vid vardera prästestolen.

Slutligen uppräknas två gamla och en ny likbår, en svarvstol, som använts till kyrkobygget för förfärdigande av pelarbaserna, linor och tåg, ett järnskott hissblock, en kista för penningar och räkenskaper, och en för kyrkans kläder, tre stycken samlepungar eller håvar. De två bästa voro av blommerad atlas med breda silverspetsar och silverklockor. Den tredje, som var mindre och gammal med smala spetsar, sål-

¹⁾ År 1686 bekom bildhuggaren Georg Passalaqvia för bildhuggeriarbete i kungsstolarna i Skara domkyrka 40 daler. Västergötlands Fornminnesförenings Tidskr. 1909 sid. 123, not. 2.

des sedermera jämte ett stycke altarkläde för 2 daler silvermynt till Ryrs kapell.

Dessutom funnos två dammkvastar, köpta i Göteborg år 1692 för 1 daler 16 öre, ett bord i sakristian, en gammal lärftsbordduk, tre bänkar, ett klädsåp med två dörrar samt lås och gångjärn.

Vad ovan uppräknats synes hava funnits vid Omaenii inspektion år 1700, men sedermera hava åtskilliga tillägg till inventarieförteckningen gjorts, tidigast år 1704, då inventariet översågs den 8 augusti av domprosten Magnus Bredberg. Då upptog inventariet ytterligare en mässeskjorta, en ny funt, med guld och silver väl sirad, båda köpta för kyrkans penningar, samt en tavla med siffror ("varefter psalmerne som infalla upptagas") förärad av rådmannen välaktad Erik Lind. Denne blev rådmän 1698 och dog 1707.

Av de efterföljande tilläggen äro flera icke daterade, men sträcka sig till år 1723.

1705 förärade inspektoren Darell kyrkan ett kalkkläde av vit atlas med sydda guldblommor samt äkta guldspetsar omkring. Darell var inspektor över skogarna i Älvsborgs län, men blev också rådmän i Vänersborg 1705. Han blev sedan lantjägmästare och var död 1712.

Senare köptes för kyrkans medel tvänne broderade håvar.

1719 skänkte Johan Larsson Funcke en oblatask av silver, vägende 33 lod och försedd med inskription.¹⁾

Samma år skänkte madame Annika Ekman till kyrkan en altarduk av dräll, 5 3/4 alnar lång med dubbel bredd och vita fransar omkring. Madame Annika Ekman var troligen kyrkoherden Petrus Gudhemii i Borås hustru Annika Ekman, dotter till rådmannen i Vänersborg Anders Ekman.

¹⁾ Den är förfärdigad 1718 av guldsmeden Abraham Wirgman i Göteborg och tillhör ännu kyrkan.

1721 förärade madame Sophia Halbmeyer ett k a l k k l ä d e av vit atlas, sytt med guld uti alla fyra hörnen och i mitten en krans, vari lästes bokstäverna I. H. S. samt S. C. H. M. "Madame Halbmeyer" var rådmannen i Vänersborg Carl Liedboms hustru Sophia Catarina Halbmeyer.

Till slut upptager inventarieförteckningen ett år 1723 för kyrkans penningar inköpt exemplar av kungl. sekreteraren och antiqvarien Johan Peringskiölds Biblisk släkteregister, vilket kostat 5 daler, vartill kom 2 daler för inbindningen.

OM GRAVARNA I KYRKAN.

På den tid, som dessa anteckningar avse, hade den föreställningen helt slagit igenom, att man efter sin död ej kunde vila i frid, om man ej fick sin lägerstad innanför kyrkans helgade murar. Denna föreställning var en frukt av den råa läran om en rent personligt verksam avgrundsfurste, vilken lära efter reformationen mer och mer vunnit insteg. Man vå g a d e helt enkel icke ligga begravd utanför kyrkan. Alla som hade någon möjlighet, och möjlighet betydde i de flesta fall ekonomisk möjlighet, skaffade sig och de sina gravplats i kyrkan, och där blev naturligtvis ganska snart stark efterfrågan på gravplatserna, som ju ej kunde vara så många. Härav följde också att det blev "fint" att vila i kyrkan. Rangordning var även beträffande gravarna i kyrkan fullt genomförd, och de bättre platserna betingade ganska höga pris. I Kalmar¹⁾ utfärdades 1683 en stadga angående priset på gravplatser i domkyrkan, som för övrigt, liksom Vänersborgs samtida kyrka var en korskyrka. I Kalmar domkyrka betalades för en grav i högkoret för en främling 300 daler kopparmynt,

¹⁾ Meddelande fr. Kalmar Läns Fornminnesförening 1900.

Ytterligare om gravarna i Vänersborgs kyrka se inledningen till Vänersborgs kyrkas död- och begravningsbok 1690—1700. Linköping 1925.

av den, som var församlingsmedlem, men ej haft grav i den äldre kyrkan 200 daler, och av den, som ägt grav i sistnämnda kyrka, 150 daler. För gravar på stora gången ifrån högkoret och till tvärgången samt för de tvänne främsta gravarna i vardera korsgången skulle betalas resp. 200, 150 och 100 daler kopparmynt och för de övriga gravarna ned till stora dörren samt för dem, som lågo vid tvärdörrarna resp. 125, 100 och 75 daler kopparmynt. Då en grav genom arv övergick till andra än den förre ägarens barn, skulle till kyrkan betalas 6 daler kopparmynt.

Uppgifter om priset på gravarna i Vänersborgs kyrka på 1600 talet äro icke många, men 1694 betalar borgmästaren Hiellmans änka för en hel grav i koret 39 daler, vilket dock säkerligen var ett nedsatt pris med hänsyn både till borgmästarens ställning i samhället och till sterbhusets dåliga ekonomi.

Vid kyrkostämman år 1694 beslöts, att gravarna i kyrkan skulle väl betäckas med stenar eller ock med jord uppfyllas, och de lik, som voro insatta i andras gravar skulle tagas ut och kyrkan "rensas". Det gällde ju såsom ovan påpekats, att såvida det funnes någon möjlighet, undvika att låta sina närmaste få sova sin sista sömn utanför kyrkan, och hade man ej råd att köpa gravplats i kyrkan, fick man laga, att man fick liket inlagt i någon annans grav. Den 8 oktober 1698 beklagar sig hustrun Karin Eriksdotter vid rätten, att salig Olof Björnssons hustrus lik nu stått i hennes grav i tio år utan betalning. Magistraten resolverade, att hustru Karin skulle få en daler i ersättning och att liket skulle flyttas ur hennes grav.

Bland dem, som hade råd att köpa gravplatser i kyrkan var en ständig tävlan om de bästa platserna. Vid kyrkostämman 1701 begärde Peter Ekman att framför någon annan få lösa en gravplats under drottningens stol, och under Kungl.

Maj:ts stol begärde monsieur Emanuell Darell att få sitt sista vilorum. Tullnären Christopher Ekman ville hava plats under orgelverket, och rådmän Törnqvist ville vila under predikstolen. Handelsmannen Nils Berg begärde, att tullnären Håkan skulle avstå sin grifteplats åt honom, och slutligen beviljades kyrkoherden Andreas Råberg gravplats under altaret. Han har själv tillagt i protokollet "mot vedergällning till kyrkans prydnad av ett lovligt Epitaphio". Detta epitafium uppsattes väl ej i kyrkan förrän efter kyrkoherdens död år 1713. Det synes hava tilldragit sig en viss uppmärksamhet, att döma av det förhållandet att en avskrift av dess text finnes i Sundholmska samlingarna i Skara Stiftsbibliotek¹). Kyrkoherde Råberg var väl ej den ende, som hade en minnestavla över sin grav, och även andra gravprydnader förekommo. Vi ha förut hört talas om en värja, upphängd till åminnelse i kyrkan, och då kommandanten Stöltenhielms fru begrovs i sin mans grav år 1690, säges hon ligga hos sin man och salige herre "under fanorna". Sådana voro således uppställda vid Stöltenhielms grav i koret vid södra muren.

Utom värjor och fanor funnos i kyrkan andra krigiska saker, som visserligen ej tjänade till prydnad. 1705 begärde Magistraten, att garnisonens kulor och krut skulle tagas ur kyrkan, och landshövdingen resolverade, att en tjänligare plats i staden skulle förhyras, men betalas av "kassans medel".

Vid kyrkostämman 1704 anmälde Peter Ekman, att han avstod från plats under drottningens stol, emedan denna kunde gå i sönder vid dess för gravens iordningsställande nödvändiga flyttning, varför han begärde vid predikstolen en annan plats, som emellertid redan var bortackorderad till rådmän Törnqvist. I samma protokoll antecknas, att dåmera inga gravplatser återstode på gångarna, utan att man måste börja

¹) Cedergren: Ur Vänersborgs stads hävder, sid. 19, där Råbergs dödsår felaktigt är angivet till 1700.

sälja platser under bänkarna. Framställning om gravplats kunde ske både vid kyrkostämman och till magistraten. I det senare fallet tillsattes två rådmän att syna och värdera platsen. Blev man ej belåten, klagades hos Landshövdingen. 1716 (6/10) voro guldsmeden mästare Bengt Bränning och skräddaren mästare Jonas Stenwall i process om en grifteplats. Bränning hade fått landshövdingens exekutorial på att få nedsätta sin döda kropp i mästare Stenwalls grav och hade ur denna låtit "utkasta" Stenwalls tvänne barn. Denna process pågick ännu 1719.

Gravarna ansågos långt in på 1700 talet såsom en fullkomlig privat tillhörighet, upptogs bland tillgångarna i bouppteckning, lagforos för vederbörande vid Rätten som fast egendom och till och med såldes på offentlig auktion, ja utmättes för skuld.

Den 26 augusti 1734 uppvisade vid rådhusrätten kronobefallningsmannen Adam Bahrman ett av gästgiverskan vid Åkerström Elisabet Barck utgivet köpebrev, varigenom hon sålt sin morfaders, avlidne borgmästaren Jakob Frantzson Schröders murade gravplats, "Frantzegraven benämnd", belägen i Vänersborgs kyrka i koret, med den däruppå liggande stenen för en summa av 50 daler silvermynt. Graven blev i anledning härav "uppbjuden" tre gånger med en veckas mellanrum, och då ingen klandrade Bahrmans fång, fick han rättens fastebrev på graven.

1748 (10/11) erhöll handelsmannen, sedermera rådmannen Carl Liedbom av rådhusrätten uppbud på en "graven grifteplats här uti stadens kyrka belägen", som tillhört kronobefallningsmannen Anders Marcus' sterbhus, men som blivit på offentlig auktion försåld och då inropad av Liedbom för en summa av 30 daler. Men den 21 november, innan Liedboms köp blivit "lagståndet", inställde sig vid Rätten fiskalen Hökerstedt såsom ombud för Anders Marcus' arvingar och hade

instämt handelsmannen Jacob Sundberg såsom förmyndare för Marcus' omyndiga barn med yrkande, att Sundberg måtte visa nödvändigheten av att sterbhusets gravplats bleve försåld. Rätten meddelade redan samma dag sin dom, där det heter, att som gravstället jämte annan sterbhuset tillhörig egendom blivit upptaget bland sterbhusets tillgångar till betalande av sterbhusets skuld och enligt Konungens Befallningshavandes utslag angivet till utmätning och på auktion försålt, så förklarade Rätten med stöd av 5 kap. 8 § jordabalken, att den för Liedbom påbegynta lagfarten skulle fortgå.

1755 fick borgmästaren Anders Ingman lagfart å änkan Dorothea Ögrens andel i en i kyrkans kor belägen, murad och med en uthuggen täljsten betäckt grav, som han köpt för 33 daler silvermynt, och 1756 fick Ingman ånyo lagfart å en grav i kyrkan. Denna grav, som han för 44 daler silvermynt köpt på offentlig auktion av framlidne komministern Almgrens arvingar, var belägen vid västra dörren på högra sidan vid ingången samt var "något upphöjd, murad och kringbyggd".

Beskrivningen av denna grav upplyser om det förhållandet, att en del gravar icke lågo i samma plan som golvet utan höjde sig över detsamma, och att det fanns gravar, som voro inhägnade, väl i de flesta fall med gallerverk. Det förra förhållandet vållade naturligtvis stor olägenhet, och man inskred också mot anläggandet av sådana gravar. 1753 bestämdes på kyrkostämman, att golvet i kyrkan skulle göras jämt, och man hotade med att indraga samtliga upphöjda gravar till kyrkan. 1754 hade man bestämt, att arbetet skulle ske på kyrkans bekostnad, och att arbetskostnaderna sedan skulle uttagas av vederbörande gravägare. Snickarna Friberg och Krebs voro då sysselsatta att i stora gången lägga nytt golv, som lades på bjälkar över gravarna. Man höll på med detta arbete ännu 1753, då det talas om att bjälkläggning över tvänne gravar vållat särskilt besvär.

Så småningom blev naturligtvis varje tumsbredd av kyrkans golv upptagen av gravar, och man kanske också i någon mån började inse det hälsovådliga av att begrava inne i själva kyrkan. Men anständigheten fordrade dock, att man icke utan verkligt ekonomiskt nödtvång i hela församlingens åsyn och fullkomligt öppet nedsatte liken ute å kyrkogården. Då man ej längre kunde få gravplats i kyrkan, ordnade man så, att man omedelbart efter jordfästningen fick sätta kistan för en kortare tid i en kyrkograv, tillhörig en annan lyckligare lottad medborgare. Sedermera togs kistan ut utan all onödig uppmärksamhet och nedsattes å kyrkogården. Även då det var alldeles givet, att vederbörande skulle begravas på kyrkogården, skedde först en skenbegravning inom kyrkan.

Redan 1695 fanns i Vänersborgs kyrka en till allmänt begagnande upplåten kyrkograv, en s. k. ceremonialgrav, där liken fingo stå åtta dagar mot en avgift av 8 öre silver mynt, och i Ulricehamn förordnade borgmästaren Johan Stenström 1769 i sitt testamente, att i hans grav i stadskyrkan skulle få nedsättas lik mot en viss avgift för åtta dagars tid¹).

BERTEL HALLBERG.

För denna uppsats hava använts av förf. ur Vänersborgs domböcker gjorda anteckningar, hittills omfattande tiden 1651—1740 (Göta Hovrätts arkiv) stadens äldsta bevarade kyrkoböcker, började 1690 (Landsarkivet i Göteborg) samt åtskilliga andra, staden angående handlingar från äldre tid (Riksarkivet i Stockholm).

Dessutom hava en del uppgifter hämtats från följande tryckta skrifter:

Bergström, J. D.: Vänersborgs stads historia. Göteborg 1895.

Cedergren, K. G.: Vänersborgs stads hävder. Vänersborg 1926.

„ Om urmakareyrket i äldre tider och dess utövare i Vänersborg. (I Vänersborgs Söners Gilles minnesskrift 1930.)

Gulowsen, I.: Gyldenlövefeiden 1675—1679. Christiania 1906.

¹) Jörlander: Ur Ulricehamns kyrkoarkiv. Ulricehamn 1906. Sid 178.

- Hallberg, B.: Om staden Brätte i Västergötland. Linköping 1922.
- „ Vänersborgs kyrkas död- och begravningsbok 1690—1700.
Linköping 1925.
- „ Ett par blad ur Vänersborgs dombok. (I Västergötl. Forn-
min. Fören. Tidskr. 1930.)
- Hemgren, J. P.: Wenersborgs historia. Wenersborg 1859.
- Lindedal, Hj.: Vänersborgs historia och Vänersborgshistorier. Väners-
borg 1927.
- Lindskog, Hans: Upstaden Wenersborg år 1787. (Bilaga till Wenersborgs-
posten 1900.)
- Lindskog, P. E.: Försök till en korrekt beskrifning om Skara stift.
Skara 1816.
- Ljungström, C. J.: Väne härad och staden Wenersborg. Stockholm 1884.

ÅRSKRÖNIKA

VID GILLESSTÄMMAN 193½.

Det är inte så lätt ska herrarne tro att skriva en årskrönika i denna hänsynens stad. Man ska bocka åt höger och vänster och mitt fram, vara fin, försynt och polerad, annars trampar man alltid någon på tårna. Det var tråkigt med den förra årskrönikan — där fanns en del ömma fötter i närheten. Och i en så fin församling, som Gillet är — trots belackarne — får naturligtvis inte sekreteraren trampa omkring så där oförsiktigt utan bör uppföra sig med hänsyn till alla hänsyn. Låtom oss alltså skriva en hänsynsfull krönika på det att oss må väl gå och vi må leva i frid och försoning i Hänsynens stad.

Men innan vi hinna dit bjuder en oskriven lag sekreteraren att företaga en grovgallring av årets händelser i stora världen.

Den psykos, som gripit mänskligheten och går under namnet depression härjar alltjämt. Kloka gubbar uppfinna ideligen nya patentkurer för att bota sjukan, men alla synas ha en avgjord tendens att förvärra det onda, vilket kanske kan bero på att plåsterlapparne med tiden blivit så talrika, att de försvåra ett operativt ingrepp. Det förefaller som använde man sig för mycket av kloka gubbar, plåster, handpåläggning och munväder men för litet av män utan vanetänkandets ärftliga belastning.

Förenta Staterna ha till den buttre Hoovers efterträdare valt den leende Roosevelt, och det fästes en del förhoppningar vid det ändrade ansiktsuttrycket i Vita Huset. Tyskland väljer riksdag i ungefär samma tempo som Rothschild enligt sägnen byter skjorta — d. v. s. ideligen — men "Folkets i

Val Uttryckta Vilja" tycks inte fungera klanderfritt. Åtminstone inte i Tyskland, möjligen i Finland, där en folkomröstning fällt förbudet. Den märkligaste händelsen under året torde emellertid vara en internationell kongress, som ledde till synbart resultat: skadeståndet har strukits. Krigsskulderna finnas dock kvar och under högljutt knorrande ha samtliga gäldenärer utom Frankrike sänt Amerika sin årliga i penningar taxerade förlust på den s. k. segern 1919. Till Amerika ha också sänts idrottsmän från världens alla hörn för att tävla vid Olympiska spelen i Los Angeles. För resultaten, för vad de sade, vad de gjorde, vad de åto och drucko är jag inkompetent att redogöra.

Året har varit händelserikt för Sveriges del. Skottet i Paris den 12 mars berövade Ivar Kreuger livet och vårt land många illusioner. Den klippa, på vilken vi trodde oss bygga Sveriges andra storhetstid visade sig vara en attrapp av papier-maché, fylld av ett unket innehåll. Förbindelserna med Ivar Kreuger, gyllene under hans livstid, blevo efter hans död ruin och smälek. Därom vittna, bland andra, högt betrodda män, riddare av många ordnar, ledamöter av många Kreugerstyrelser, Karl Gustaf Ekman och Kalle Kilbom.

Under året ha vi begåvats med ny ministär, d. v. s. ny för året, annars består den ju mest av gamla bekanta med den genomtrevlige bowlingspelaren och i någon mån avrustaren Per Albin i spetsen. Fullkomligt ny som minister är däremot Arthur Engberg, Socialdemokratens eldfängde redaktör, som tjänade sina sporrar för ecklesiastikministerposten vid årets kyrkomöte, där han uppträdde som något av en charmör. Inte precis i samband med den socialdemokratiska ministären men apropå charm antecknas att Sverige fått en ny prinsessa från Sachsen-Coburg-Gotha. Bland årets primörer upptäcka vi också ärkebiskopen Erling Eidem och nyblivne hedersdoktorn Fabian Månsson. Gammal i gårde är däremot

nu Hans Majestät, som i år firat sitt 25-årsjubileum som regent.

Och så ha vi nått Hänsynens stad — Vänersborg. Låt oss alltså vara överens om, att allt varit förträffligt under året, undantagandes sådana förhållanden, där utsocknes inflytande gjort sig gällande, således depression, kreugersviter och höjda skatter.

Staden har drabbats hårt av svindlarens fall och flera hundra samhällsmedlemmar sakna andra utkomstmöjligheter än dem, staden kan bjuda i form av nödhjälpsarbeten. Under sådana förhållanden, och under förutsättning att de anvisade medlen visa sig tillräckliga, vore det vettlöst att klaga över en skattehöjning på en krona och fyrtio öre.

För övrigt är det, som sagt, idel förträfflighet. Skräcklans förskönande fortsätter, och Vänerns vreda vågor kasta sig i fåfängt raseri mot klippor och murar. Låt oss glömma att vi klagat, och att vår klagan förklingat ohörd. Låt oss aldrig mera skriva arroganta skrivelser, för skrivelsen till Stadsfullmäktige var arrogant, det talade herr Åström om i Nya Älvsborgaren. Låt oss slutligen aldrig mera lägga oss i saker som inte angår oss, för det ha vi också gjort, det hörde vi att vassen viskade.

Torgfrågan har lösts på ett lysande sätt. Nytto- och skönhetssynpunkter ha gått hand i hand vid placerandet av de fyra belysningsstolpar, som nu pryda torget. Torgets prydnade kan avskrivas från dagordningen, och inspirerade av vår vän Wassenius, som har förbindelser med sunda förnuftet, skulle vi döpa den förträffliga anordningen till "Sunda Förnuftets Seger".

Utrymmet förbjuder oss att gå in på en uppräknig av allt som hänt i staden under det gångna året och alla anordningar, som blivit resultatet av kloka rådslag och vänskapliga överenskommelser. Gillesbröder — hattarne av för alltsammans!

Vad slutligen Gillet angår, så är detta ingen styrelseberättelse, vilket jag på förekommen anledning är angelägen påpeka, utan en sekreterarens egen, högst subjektiva och korta resumé av årets händelser. Jag föregriper således inte styrelseberättelsen, som i sinom tid skall inflyta i den årsskrift, varav första årgången i dag föreligger. Beträffande denna skulle jag emellertid såsom medlem av redaktionsnämnden vilja göra ett litet tillägg till den anmälan, som återfinnes på första sidan. Det står bland annat där att årsskriften för varje år bör bli allt bättre och bättre. Detta får inte fattas så, att redaktionsnämnden med bättre menar ett ökat omfång. Årsskriften 1932 har nämligen råkat få ett betydligt större omfång än från början avsetts, så herrarne få inte räkna på att den på kort tid skall fylla ett visst antal meter i bokhyllorna. Vilket, ska vi hoppas, inte hindrar att den kan bli bra ändå.

ELOV NORDÉN.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES STYRELSEBERÄTTELSE

FÖR ÅR 1932.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1932.

Ålderdomshemmet har under året räknat tre äldre vänersborgare som betalande pensionärer; dessutom har styrelsen mottagit även andra pensionärer för längre eller kortare tid, en åtgärd, som betingas av hänsyn till hemmets ekonomi.

Den utlysta pristävlingen om namn å ålderdomshemmet står fortfarande öppen, då något acceptabelt förslag ännu icke inkommit.

Första årgången av den vid 1931 års gillesstämma beslutade årsskriften förelåg vid gillesstämman 1932 och har tillställts samtliga medlemmar.

För att bereda bättre plats åt Gillets samlingar och göra dem lättare tillgängliga för medlemmarna har styrelsen reserverat ett rum i ålderdomshemmet, som under år 1933 kommer att inredas för ändamålet. Samlingarne ha under året utökats med ett större album, innehållande reproduktioner av kartor över Vänersborg och fotografier av äldre byggnader i staden. Detta album har överlämnats till Gillet av dess vice ordförande, fältläkaren K. G. Cedergren, till vilken styrelsen i övrigt här vill framföra sitt tack för detta värdefulla tillskott i Gillets samlingar.

På grund av beslut vid gillesstämman 1931 ha följande förändringar vidtagits beträffande benämningarne å styrelsens ledamöter. Ordföranden benämnes förste ålderman, v. ordföranden: andre ålderman, sekreteraren: gilleskrivare, kassaförvaltaren: kassafogde, övriga ledamöter: bisittare, suppleanter: ersättare.

Ur Hernströmska fonden har även under år 1932 utdelats fyra julgåvor å 25 kronor vardera.

Vid årsskiftet räknade Gillet 301 medlemmar, varav 3 hedersledamöter och 8 ständiga ledamöter.

Gillet's tillgångar utgjorde den 31 dec. 1932:

Allmänna kassan	683: 43
Försköningsfonden	2,473: 83
Namn-kunniga vänersborgares minnes fond..	392: 27

Knut Hernströms Understödsfond	2,000: —
Hjalmar A. Lindedals Minnesfond	2,247: 29
Major Oskar Wenerströms Fond	2,642: 34
Wilhelm och Nora Malmbergs Donationsfond	10,021: 21
Kronor	20,460: 37

Rörande ålderdomshemmets ekonomi hänvisas till den av fastighetsföreningens styrelse avgivna förvaltningsberättelsen.

Vänersborg den 31 mars 1933.

EDWIN ANDERSON.

K. G. CEDERGREN.

ELOV NORDÉN.

ISIDOR JANSON.

JOHN LINDGREN.

FRANS W. JÖNSSON.

ANTON THERNQUIST.

REVISIONSBERÄTTELSE FÖR ÅR 1932.

Undertecknade av Vänersborgs Söners Gille utsedda att granska dess räkenskaper för år 1932 få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

I. ALLMÄNNA KASSAN.

Inkomster:

Behållning från år 1931	1,137: 27
Inträdes- och årsavgifter	573: —
Ränta	54: 28 627: 28
	Kronor 1,764: 55

Utgifter:

Annonser	42: 70
Porto	29: 30
Telegram	5: 70
Fotografier och kopior	70: 15
Skrivmateriel	3: 60
Inkassering av årsavgifter	45: —
Kransar och blommor	99: 20
Inramning av tavlor	10: —
Hedersgåva	75: —
Diverse	6: 75
Årsskriften	693: 72 1,081: 12
Behållning till 1933	683: 43
	Kronor 1,764: 55

II. FÖRSKÖNINGSFONDEN.

Behållning från 1931	2,374: 52
Ränta	99: 31
Behållning till 1933 (Innestående å bank)	Kr. 2,473: 83

III. NAMNKUNNIGA VÄNERSBORGARES MINNES FOND

Behållning från 1931	376: 54
Ränta	15: 73
Behållning till 1933 (Innestående å bank)	Kr. 392: 27

IV. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND.

Behållning från 1931	2,000: —
Ränta	100: —
	Kr. 2,100: —
Utdelade julgåvor (4 st.)	100: —
Behållning till 1933 (Utlånade till Fastighetsför.) . .	2,000: —
	Kr. 2,100: —

V. HJALMAR A. LINDEDALS MINNESFOND.

Behållning från 1931	2,211: 21
Räntor	80: 85
	Kr. 2,292: 06
Kursdifferens vid obligationsköp	44: 77
Behållning till 1933:	
Obligationer	2,000: —
Innest. å sparkasseräkning	247: 29
	2,247: 29
	Kr. 2,292: 06

VI. MAJOR OSKAR WENERSTRÖMS FOND.

Behållning från 1931	2,590: 41
Räntor	96: 70
	Kr. 2,687: 11
Kursdifferens vid obligationsköp	44: 77
Behållning till 1933:	
Obligationer	2,000: —
Innestående å sparkasseräkning	642: 34
	2,642: 34
	Kr. 2,687: 11

VII. WILHELM OCH NORA MALMBERGS DONATION.

Behållning till 1931	10,172: 95	
Räntor	367: 93	
		Kr. 10,540: 88
Utbetald livränta	300: —	
Kursdifferens vid obligationsköp	219: 67	
Behållning till 1933:		
Obligationer	10,000: —	
Innestående å sparkasseräkning	371: 21	
		Kr. 10,371: 21
Avgårlån av Fastighetsföreningen..	350: —	10,021: 21
		Kr. 10,540: 88

Vid genomgående av räkenskaperna med tillhörande verifikationer hava vi funnit dessa i full överensstämmelse och då skäl till anmärkning ej funnits, få vi föreslå att full och tacksam ansvarsfrihet beviljas för den tid revisionen avser.

Vänersborg den 18 mars 1933.

EMIL JONSSON.

ANDERS WENNERGREN.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES FASTIGHETS- FÖRENINGIS STYRELSEBERÄTTELSE FÖR ÅR 1932.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening u. p. a. får härmed avgiva följande berättelse över föreningens ställning pr den 31 december 1932:

Räkenskaperna utvisa följande:

INGÅENDE BALANS KONTO:

Debet:

Knut Hernströms Understödsfonds konto	2,000: —
Reservfondens konto	1,700: —
Kapital konto..	63,317: 93
	Kr. 67,017: 93

Kredit:

Fastighetens konto	60,000: ..
Inventariers konto	3,382: 13
Obligationers konto	50: —

Obetalda räkningars konto	182: 79
Kapital konto.. . . .	63,674: 71

Kr. 67,557: 50

Vänersborg den 14 februari 1933.

EDWIN ANDERSON.

K. G. CEDERGREN.

ELOV NORDÉN.

ISIDOR JANSON.

JOHN LINDGREN.

FRANS W. JÖNSSON.

ANTON THERNQUIST.

REVISIONSBERÄTTELSE 1932.

Undertecknade, av Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening utsedda att granska dess räkenskaper och förvaltning för år 1932, få efter fullgjort uppdrag och med hänvisning till Styrelsens avgivna berättelse vitsorda att förvaltningen handhåfts på bästa sätt. Räkenskaperna äro förda med god ordning och reda samt försedda med vederbörliga verifikationer, varför vi föreslå att full och tacksam ansvarsfrihet beviljas för den tid revisionen omfattar.

Vänersborg den 18 mars 1933.

EMIL JONSSON.

ANDERS WENNERGREN.

NEKROLOGER 1932.

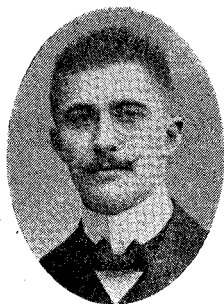
Apotekaren JOHAN EDVIN ANDSBERG avled den 1 januari 1932 i Falkenberg. Andsberg var född i Vassända-Naglums församling men vistades från sin tidigaste barndom i Vänersborg, där han studerade vid h. allm. läroverket. År 1892 avlade han farm. kandidatexamen och apotekarexamen 1897. Efter tjänstgöring vid olika apotek arrenderade han från 1919 apoteket i Sunne. År 1925 erhöll han privilegiet på apoteket i Kinna, vilket han 1931 utbytte mot apoteket i Falkenberg.

Snickaremästaren FRITZ ARVID SVENSSON avled den 22 januari 1932. Han var född i Vänersborg den 2 april 1882. Sina första lärospår i det yrke, vari han med tiden skulle bli en av stadens främste mästare, gjorde han på faderns verkstad, varefter han praktiserade i Stockholm. Tillsammans med brodern Carl och fadern grundade han 1906 snickerifirman Carl Svensson i Vänersborg, i vilken han ända till sin död var verksam. Han var begåvad med en god sångröst och tillhörde Kvartettsångarsällskapet sedan många år. Med sitt orädda uppträdande var han en kraft att räkna med i de offentliga uppdrag som kommo honom till del. Han var sålunda ledamot av arbetslöshetskommittén, styrelserna för lärlingsskolan och hantverksföreningen samt huvudman i sparbanken.

Handlanden FRIDOLF ANDERSSON avled i Vänersborg den 12 mars 1932. Född i Vänersborg den 3 mars 1890 var han tills för några år sedan anställd vid A. F. Carlssons Skofabrik, vilken han lämnade för att öppna tobaks- och tidningsaffär vid Norra Edsgatan. Han var en intresserad nykterhetsman och tillhörde goodtemplareorden, där han nedlade ett uppskattat arbete.

Bokhandlaren GUNNAR HILMER PETERSON avled i Bäckefors den 14 mars 1932. Han var född i Vänersborg den 4 september 1881 och son till handlanden A. J. Peterson. Han ägnade sig redan vid unga år åt bokhandlareyrket. Under mera än två decennier var han anställd i J. F. Hallmans bokhandel i Uddevalla. Sedan några år tillbaka hade han sin verksamhet i Bengtsfors såsom föreståndare för Hallmans filial därstädes.

Trävaruhandlanden GUSTAF FABIAN BERGQVIST avled i Stockholm den 5 september 1932. Han var född i Vänersborg den 23 juli 1854 och son till musikdirektören vid Västgöta Dals Regemente O. H. Bergqvist. Efter skolstudier i Vänersborg kom han redan vid unga år till Stockholm, där han efter att några år hava haft anställning på affärskontor blev representant för Uppsala Industrifabrik. Han tjänstgjorde dessutom under ett tjugotal år och till sin död såsom sekreterare i föreningen Industriidkarnes Lånekassa i Stockholm.

Musikdirektören ELIAS NATANAEL ULLMAN avled den 4 jan. 1932. Hans namn återfinnes visserligen icke i Gillets matrikel men han var ändå en Gillets trogne vän, vars runa vi med saknad rista. Han var född i Tådene den 12 juni 1872. År 1904 valdes han till organist och kantor i Vänersborgs församling och blev samtidigt musiklehrare vid h. allm. läroverket. Båda dessa tjänster innehade han vid sin död. Han var även verksam som kompositör, och har som sådan bland annat skapat musiken till Lydells "Vänerens drottning" och ett av hans sista verk var kantaten vid Gillets tjugofemårsjubileum.

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

MEDLEMMAR 1932

Styrelse.

ANDERSON, EDWIN, Direktör, Förste ålderman.
CEDERGREN, KARL GUSTAF, Fältläkare, Andre ålderman.
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare, Gilleskrivare.
JANSON, ISIDOR, Kassör, Kassafogde.
LINDGREN, JOHN, Byggmästare, Bisittare.
THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Bisittare.
HJORTH, GUNNAR, e. Länsbokhållare, Bisittare.

DAFGÅRD, OTTO, Slaktaremästare, Ersättare.
STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Ersättare.

Arbetsutskott.

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör.
BROMAN, LASSE, Fil. mag.
HALLBERG, KURT, Drätselkontorist.
HJORTH, GUNNAR, e. Länsbokhållare.
MILLING, THORSTEN, e. o. Landskontorist.
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare.
PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare.
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstummlärare.

Redaktionsnämnd.

CEDERGREN, KARL GUSTAF, Fältläkare.
HALLBERG, BERTEL, Rådman.
HJORTH, GUNNAR, e. Länsbokhållare.
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare.
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstummlärare.

Revisorer.

JONSSON, EMIL, Handlande.
WENNERGREN, ANDERS, Boktryckare.

FOCK, BROR, Sparbankskassör, Ersättare.

Hedersledamöter.

CARL OTTO CARLSSON, Fabrikör, Göteborg.
 ANNA WIKSTRÖM, f. DYMLING, Fru, Göteborg.
 RUDOLF ANDERSSON, Direktör, Göteborg.

Medlemmar.

ANDERSSON, ALBIN, Maskinist, Vänersborg	4/11	72
ANDERSSON, AXEL, Eldare, Vänersborg	14/5	01
ANDERSON, EDWIN, Direktör, Vänersborg. <i>Gillets förste älderman, en av dess stiftare</i>	22/1	51
ANDERSSON, ERIK, Garveriarbetare, Vänersborg	29/1	96
ANDERSSON, GOTTFRID, Postiljon, Uddevalla	12/5	78
ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1/7	01
ANDERSSON, GÖSTA, Köpman, Vänersborg	14/9	06
ANDERSSON, HJALMAR, Lantbrukare, Norrvy, Ljungskile....	23/5	53
ANDERSSON, JOHAN FREDRIK, Snickaremästare, Vänersborg	8/8	71
ANDERSSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	9/9	10
ANDERSSON, KNUT, Verkstadsägare, Vänersborg	6/2	81
ANDERSON, PRIMUS, Bankdirektör, Göteborg	23/8	78
ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Vänersborg	25/1	98
ANDERSSON, SVEN, Handlande, Vänersborg	11/8	61
ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Göteborg	10/5	96
ANDERSSON, VIKTOR, Plåtslagaremästare, Vänersborg	3/10	66
ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	29/6	01
ARVIDSSON, STELLAN, Fil. dr., Lektor, Malmö	11/5	05
BARKSTEDT, HERMAN, f. d. Bankkamrer, Vänersborg	1/5	54
BARKSTEDT, LUDVIG, Bankkamrer, Alingsås	28/9	82
BARKSTEDT, SIGURD, Apotekare, Örebro	26/9	85
BECKEMAN, BENNO, Direktör, Stockholm	6/10	78
BECKEMAN, KNUT, Hamnkaptän, Uddevalla, <i>ständig medlem</i>	5/9	80
BENGTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1/4	05
BERG, FRITZ, Boktryckare, Vänersborg	23/10	84
BERGGREN, ARVID, Stationsinspektör, Ulfstorp	2/12	83
BERGGREN, ERIK, Studerande, Vänersborg	1/8	11
BERGLUND, FRITIOF, Handlande, Vänersborg	13/10	84
BERGSTROM, AXEL, Länsassessor, Karlstad	2/12	92

BERGSTROM, GUNNAR, Odont. kand., Stockholm	2/1	06
BERGSTROM, TORSTEN, Odont. kand., Stockholm	1/6	12
BIEL, CARL, Sjökapten, Vänersborg	13/11	74
BIEL, GUNNAR, Sjukgymnast, Philadelphia, (U. S. A.)	12/2	01
BORGLING, CARL, Länsbokhållare, Västerås	6/7	88
BOTHÉN, JOHN, f. d. Lantbrukare, Vänersborg	8/7	75
BRAND, ERNST, Ingeniör, Hälsingborg	9/10	80
BRAND, THURE, Handelsresande, Lidköping	28/7	82
BROBECK, KARL, Kamrerare, Falun	23/9	86
BROMAN, LARS, Fil. mag., vik. Lektor, Visby	19/5	06
BÜGLER, JOHN, e. Landskanslist, Vänersborg	15/5	04
BYLUND, HJALMAR, Major, Uppsala	20/8	70
BÖRJESSON, ÅKE, Kamrerare, Göteborg	27/5	59
CARLBERG, GUSTAF, Major, Halmstad	17/10	82
CARLSSON, CARL, Trafikchef, Norrköping	8/5	73
CARLSSON, CARL ANDERS, Disponent, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	19/9	97
CARLSSON, CARL-ERIK, Boktryckare, Vänersborg	10/10	85
CARLSSON, CARL-GUSTAF, Underlöjtnant, Vänersborg	27/4	09
CARLSSON, ELOF, Direktörsassistent, Vänersborg	23/7	04
CARLSSON, GUNNAR, Fabrikör, Vänersborg	9/9	76
CARLSTRÖM, NILS, Avdelningschef, Hälsingborg	19/12	93
CEDERGREN, GÖSTA, Med. lic., Underläkare, Svenshögen ..	8/10	05
CEDERGREN, KARL GUSTAF, Med. lic., Fältläkare, Vänersborg. <i>Gillet's andre älderman</i>	21/8	67
CEDERGREN, RAGNAR, Löjtnant, Stockholm	2/5	07
CEDERGREN, STIG, Fänrik, Jur. stud., Vänersborg	1/8	11
CEDERSKOG, ERIK, Boktryckare, Nyköping, <i>ständig medlem</i>	26/7	56
DAFGÅRD, AXEL, Charkuterist, Vänersborg	29/4	91
DAFGÅRD, HARRY, Charkuterist, Vänersborg	15/4	06
DAFGÅRD, OTTO, Slaktaremästare, Vänersborg. <i>Ersättare i Gillet's styrelse</i>	21/9	76
DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	2/10	96
DAHLLÖF, LEOPOLD, f. d. Häradsskrivare, Alingsås	26/8	62
DAHLSTRÖM, WERNER, Handlande, Karlsborg	28/5	91
DALQUIST, GEORG, Grosshandlare, Lidköping	2/9	80
DALQUIST, ISIDOR, Journalist, Vänersborg	10/7	51
DANELIUS, KARL, Med. lic., f. d. Förste provinsialläkare, Växiö ..	29/7	60
DE BOURG, MATS, Fil. mag., Rektor, Södertälje	5/8	84
DINNETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	9/8	95
DINNETZ, GUSTAF, Hovmästare, Stockholm	21/11	86
DINNETZ, KNUT, Lagerförman, Ektorp	21/1	91
DYMLING, RICHARD, Konsul, Stockholm	22/7	68
EDLUND, ANDERS, Skofabriksarbetare, Vänersborg.....	29/7	70

EDLUND, AXEL, Handelsresande, Göteborg	29/7	94
EDLUND, BERTIL, Kontorist, Trollhättan	23/11	99
EDLUND, TORSTEN, Eldare, Vänersborg	27/4	03
EKBERG, HJALMAR, Ingeniör, Stockholm	16/5	72
ELOW, PER, Banktjänsteman, Vänersborg	6/7	06
ELOW, STIG, Studerande, Vänersborg	13/5	12
ENGLUND, NILS, Studerande, Vänersborg	11/1	09
ERICSSON, AXEL, Bagaremästare, Vänersborg	29/4	80
ERICSON, EGON, Elektriker, Vänersborg	31/1	03
ERICSON, OSCAR, Bryggmästare, Västerås	30/9	76
ERIKSSON, AXEL, Handlande, Göteborg	28/12	86
ERIKSSON, AXEL, Prokurist, Vänersborg	20/3	89
ERIKSSON, AXEL, Handelsbiträde, Borås	23/3	08
ERIKSSON, CARL, Boktryckare, Mjölby	19/11	83
ERIKSSON, ERNST, Handlande, Vänersborg	3/6	89
ERIKSSON, KARL, Färgmästare, Arvika	28/3	75
ERIKSSON, LARS, Skolvaktmästare, Vänersborg	5/9	78
FALK, BENGT, f. d. Landsfogde, Karlskrona	30/5	68
FALK, GUSTAF, f. d. Lokomotivförare, Ödskölt	2/1	68
FALK, RICHARD, Förvaltare, Gräsmark	10/3	83
FALK, SVEN, Redaktör, Stockholm	24/9	66
FOCK, BROR, Sparbankskassör, Vänersborg	29/3	88
FOCK, SVEN, Handlande, Vänersborg	14/5	89
FRIBERG, KNUT, Apotekare, Gysinge	30/3	77
FRÖBERG, ALBIN, Målaremästare, Vänersborg	1/3	70
FRÖBERG, CARL, Målaremästare, Vänersborg	31/3	59
FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Trollhättan	16/11	96
FRÖBERG, HENRIK, Reparatör, Vänersborg	12/2	12
GADDE, ELOF, Handelsbiträde, Vänersborg	23/1	11
GILLBERG, EWALD, Handlande, Vänersborg	19/10	89
GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund	1/7	84
GRUNDBERG, PER, Godsägare, Gräveby	16/5	79
GULZ, TORSTEN, Löjtnant, Avdelningschef, Vänersborg	19/2	05
GUSTAFSSON, PER EDWARD, Landskanslist, Vänersborg	20/6	93
HAGBORG, ARNE, Handelsbiträde, Vänersborg	13/5	08
HAGBORG, WALTER, Handlande, Vänersborg	2/7	01
HALLBERG, ANDERS, Riksbankskassör, Kalmar	31/1	82
HALLBERG, BERTEL, Jur. kand., Rådman, Linköping	14/10	86
HALLBERT, KURT, Drätselkontorist, Vänersborg	18/6	93
HALLONQVIST, KNUT, Handlande, Vänersborg	24/5	95
HALLQVIST, ERIK, Stationsföreståndare, Lilleskog	27/9	93
HAMMARSTRÖM, UNO, Löjtnant, Skövde, <i>ständig medlem</i> ..	22/5	99
HANSSON, MAGNUS, Grosshandlare, Stockholm	19/6	72
HANSSON, VICTOR, Kyrkovaktmästare, Vänersborg	26/10	78

HAUFFMAN, AXEL, Sjukvårdare, Vänersborg	6/1	95
HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	20/7	06
HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg	4/9	98
HJORTH, GUNNAR, Jur. kand., e. Länsbokhållare, Vänersborg.		
<i>Bisittare i Gillets styrelse</i>	30/3	02
HULTÉN, AMANDUS, Snickaremästare, Vänersborg	9/10	72
HULTÉN, RICHARD, Snickaremästare, Vänersborg	6/1	84
HÖGVALL, OSKAR, Fabrikör, Uddevalla	11/9	61
JANSSON, ADOLV, Skomakaremästare, Rådman, Vänersborg..	30/6	81
JANSON, ISIDOR, Kassör, Vänersborg. <i>Gillets kassafogde</i>	13/10	82
JENNISCHE, BENGT, Med. stud., Vänersborg	6/5	13
JEBORN, PERCIVAL, Sjökapten, Malmö	25/4	02
JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Karlstad	12/7	98
JOHANSSON, ALFRED, f. d. Lokomotivförare, Vänersborg	16/5	67
JOHANSSON, AXEL, Telegrafkommissarie, Kalmar	21/9	71
JOHANSSON, AXEL, Förman, Vänersborg	15/8	84
JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	31/5	03
JOHANSSON, CARL, Bokhållare, Vänersborg	22/1	88
JOHANSSON, EMIL, Handelsresande, Vänersborg	21/8	87
JOHANSSON, GUSTAF, Lokputsare, Vänersborg	25/6	80
JOHANSSON, HARRY, Gasverksbokhållare, Vänersborg	13/11	96
JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	15/11	99
JOHANSSON, HENRY, Handelsbiträde, Vänersborg	27/2	03
JOHANSSON, HUGO, Konditor, Norrköping	11/9	92
JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg.....	14/9	00
JOHANSSON, KARL, Reparatör, Vänersborg	29/8	86
JOHANSSON, KARL, Snickare, Vänersborg	14/6	97
JOHANSSON, OTTO, Hovmästare, Vänersborg	6/8	88
JOHANSSON, ROBERT, Boktryckare, Vänersborg	23/7	77
JOHANSSON, HERMAN, Stationsinspektör, Göta	3/7	71
JONSSON, EMIL, Handlande, Vänersborg	22/8	77
JONSSON, ROBERT, Sjökapten, Vänersborg	23/4	77
JÖNSSON, FRANS, f. d. Hamnfogde, Vänersborg	11/1	61
JÖNSSON, GUSTAF, Hamnfogde, Vänersborg	6/11	98
KAHNBERG, GOTTFRID, Slaktaremästare, Vänersborg	3/10	68
KARLSSON, AUGUST, f. d. Typograf, Vänersborg	26/8	60
KARLSSON, KARL, Sanatorievaktmästare, Vänersborg	27/6	78
KARLSSON, VALTER, Handelsbiträde, Vänersborg	18/5	05
KIHLBERG, KARL JOHAN, Ingeniör, Härnösand	19/4	79
KNUTSSON, GUNNAR, Reparatör, Vänersborg	8/7	05
KRAFFT, FELIX, Smedmästare, Vänersborg	15/8	02
KRALL, ARVID, Disponent, Ulricehamn	1/10	82
LARN, GILLIS, Apotekare, Vänersborg	12/5	84
LARSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	4/3	90

LARSSON, ERNFRID, Brevbärare, Vänersborg	13/7	81
LARSSON, GUSTAF, Landskanslist, Vänersborg	23/10	92
LARSSON, HJALMAR, Trävaruhandlare, Vänersborg	13/11	98
LARSSON, HJALMAR, Ingeniör, Vänersborg	9/2	03
LARSSON, JOHAN, Handelsbiträde, Vänersborg	16/12	98
LARSSON, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	2/1	05
LAWSON, JOHN, Fabrikör, Trollhättan	11/5	75
LILJE, KLAS, Med. lic., f. d. Provinsialläkare, Järle	18/12	67
LIND, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	28/2	81
LINDEDAL, BIRGER, Köpman, Ronneby	27/5	81
LINDEDAL, LUDWIG, Kamrerare, Saltsjö-Storängen	17/12	69
LINDEDAL, SIGURD, Bankkamrerare, Göteborg	31/9	82
LINDGREN, JOHAN, Byggmästare, Vänersborg	16/5	80
LINDGREN, JOHN, Byggmästare, Vänersborg. <i>Bisittare i Gil-</i> <i>lets styrelse</i>	8/10	69
LINDGREN, KNUT, Byggmästare, Vänersborg	14/5	77
LINDQVIST, GUSTAF, Lasarettsvaktmästare, Vänersborg	3/9	74
LINDSTRÖM, ALLAN, Ingeniör, Vänersborg	14/7	08
LINNARSSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	10/1	91
LUNDBERG, ERNST, Kontorschef, Vänersborg	21/5	84
LUNDBLAD, OLOF, Med. lic., f. d. Lasarettsläkare, Vänersborg	28/7	67
LUNDBLAD, OLOF, Med. stud., Vänersborg	18/3	07
LUNDBORG, ERIC, Handlande, Vänersborg	6/1	88
LUNDGREN, NILS, Postkontrollör, Stockholm	15/10	89
LUNDGREN, TOR, 1:ste Postassistent, Borås	10/1	83
LUNDIN, GUSTAF, Civilingeniör, Karlskrona	4/8	92
LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	14/6	94
LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	21/7	99
LUNDIN, KNUT, Apotekare, Ängelholm	19/1	98
LUNDIN, WERNER, Civilingeniör, Stockholm	10/5	90
LUNDVIK, FRITZ, Civilingeniör, Vänersborg	30/8	80
MILLING, AXEL, Banktjänsteman, Lilla Edet	20/1	96
MILLING, THORSTEN, e. o. Landskontorist, Vänersborg	1/9	97
NILSSON, DAVID, Fil. dr., Lektor, Skara	3/8	85
NILSSON, GÖSTA, Bokhållare, Trollhättan	14/8	91
NILSSON, JOHAN, f. d. Reparatör, Vänersborg	5/1	66
NILSSON, ROBERT, f. d. Verkmästare, Vänersborg	24/7	69
von NOLTING, OLOF, Disponent, Vänersborg	2/6	77
NORDAHL, AXEL, f. d. Bolagsföreståndare, Vänersborg	8/6	60
NORDAHL, ERIK, Journalist, Vänersborg	7/4	92
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare, Vänersborg. <i>Gilleskrivare</i> ..	22/2	01
NORDÉN, JOHAN, f. d. Förman, Vänersborg	30/6	59
NORDFELT, ALFRED, Fil. dr., f. d. Rektor, Uppsala	17/5	64
NORDFELDT, PER, Konditor, Vänersborg	21/10	92

NYBERG, OSKAR, Handlande, Göta	4/10	75
NYBLOM, ERIK, Redaktör, Lidingö	29/9	73
NYGREN, PONTUS, Landskontorist, Vänersborg	10/4	00
NYSTRÖM, GEORG, f. d. Järnhandlare, Vänersborg	2/10	74
NYSTRÖM, JOHN, Köpman, Göteborg	12/12	70
NYSTRÖM, RICHARD, Handlande, Vänersborg	8/4	72
NÆSLUND, STIG, Farm. kand., Vänersborg	21/6	08
OLLÉN, ERIK, Sparbanksdirektör, Vänersborg	15/1	85
OLLÉN, OLOF, Ingeniör, Vänersborg	2/2	82
OLSSON, ADOLF, Lagerbokhållare, Vänersborg	6/12	72
OLSSON, OSCAR JULIUS, f. d. Bryggeriägare, Vänersborg....	12/4	81
OLSSON, VERNER, Banktjänsteman, Vänersborg	2/9	86
OSCAR, ALGOT, Handelsresande, Örebro	15/3	91
OSCAR, BERTIL, Handelsresande, Mariestad	30/8	85
PETRÉ, ERNST, Redaktör, Vänersborg	3/3	97
PETTERSSON, ANDERS, Slaktaremästare, Vänersborg	24/5	70
PETERSON, BROR, Agent, Vänersborg	2/2	74
PETERSON, HARRY, Handelsföreståndarre, Vänersborg	3/1	01
PFEIL, WILHELM, Avdelningschef, Hälsingborg	24/3	77
PRESTO, OLE, Kapten, Halmstad	16/10	75
RAHM, HJALMAR, Banktjänsteman, Vänersborg	22/10	00
REYNOLDS, ALDOR, Handlande, Vänersborg	9/5	88
ROSLIN, HARRY, Bokhållare, Vänersborg	2/12	06
RYRBERG, CLAES, Fil. kand., Läroverksadjunkt, Stockholm ..	29/6	71
RYRBERG, KARL AUGUST, Överstelöjtnant, Stockholm, ständig medlem	1/8	74
RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Tranås, ständig medlem	18/6	77
SAHLBERG, ROBERT, Överstelöjtnant, Vänersborg	25/12	76
SALÉN, AXEL, Ingeniör, Sandviken	6/4	83
SANDBERG, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	5/8	86
SANDBERG, WILHELM, Brevbärare, Vänersborg	12/12	81
af SANDEBERG, FREDRIK, Jur. kand., Kapten, Kammarherre, Fristad	6/1	84
af SANDEBERG, WILLIAM, Major, Göteborg	25/11	74
SCHMIDT, OTTO, Sotaremästare, Lidköping	23/6	64
SCHRÖDER, GUSTAF, Sjökapten, Vänersborg	24/10	68
SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Med. lic., Provinsialläkare, Jör- landa	24/1	97
SELLSTRÖM, IVAR, Hotellägare, Lödöse	4/12	72
SJÖSTRÖM, AXEL, Handlande, Vänersborg	20/3	70
SJÖSTRÖM, GUSTAF, Bokhandelsmedhjälpare, Vänersborg ..	20/11	00
SJÖSTRÖM, OLOF, Stationsinspektör, Salstad	8/8	89
SKÄRBERG, OSKAR, Kontorist, Trollhättan	1/12	96
STENSTRÖM, LARS, Landskanslist, Vänersborg	8/12	05

STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Vänersborg. <i>Ersättare i Gil-</i> <i>lets styrelse</i>	2/5	87
STIBERG, ROBERT, Fil. kand., Direktör, Göteborg	7/6	67
SUNDELIUS, GOTTFRID, Handlande, Vänersborg	15/2	90
SUNDELIUS, KJELL, Stadsvaktmästare, Vänersborg	8/7	08
SUNDELIUS, OSKAR, Poliskonstapel, Vänersborg	14/9	01
SVEDBERG, CARL AUGUST, Direktör, Göteborg	16/1	73
SVEDBORG, ERNST, Avdelningschef, Göteborg	27/2	67
SVENSSON, AXEL, Handelsbiträde, Vänersborg	5/8	83
SVENSSON, CARL, Snickaremästare, Vänersborg	30/7	79
SVENSSON, FRITZ, Kassör, Vargön	2/11	84
SVENSSON, KNUT, Brukstjänsteman, Vargön	7/7	89
SVENSSON, OLLE-GUSTAF, f. d. Handlande, Vänersborg	31/10	57
SVENSSON, RAGNAR, Elektrotekniker, Vänersborg	18/3	96
SVENSSON, WERNER, Bankrevisor, Vänersborg	27/7	87
von SYDOW, DANIEL, Underlöjtnant, Vänersborg	24/2	09
von SYDOW, FREDRIK, Jur. kand., Advokat, Göteborg	26/3	96
von SYDOW, GERHARD, Jur. kand., Landsfogde, Göteborg ..	7/2	99
TEODORSON-LARSON, MELKER, Kontrollör, Vänersborg	27/5	09
THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg. <i>Bisittare i Gillets styrelse</i>	20/8	74
THERNQUIST, OLE, Trädgårdselev, Vänersborg	9/1	11
THERNQUIST, TUVE, Verkmästare, Borås	16/7	99
THIMGREN, HUGO, Apotekare, Vänersborg	22/6	01
THOMSON, YNGVE, Banktjänsteman, Vänersborg	12/8	98
TIDSTRAND, JOHAN, Kakelugnsmakare, Vänersborg	16/2	85
TORSTENSON, AXEL, Musikstyckjunkare, Göteborg	3/4	75
TORSTENSON, KARL, Järnvägstjänsteman, Vara	8/2	82
TULLBERG, INGE, Malmö, <i>ständig medlem</i>	12/9	05
TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Haparanda	31/12	07
TÖSSBERG, ERIK, Slöjdlärare, Vänersborg	2/3	80
WALLIN, GUNNAR, Ingeniör, Ängelholm, <i>ständig medlem</i>	13/8	89
WALLSTRÖM, ALBERT, f. d. Brevbärare, Vänersborg	25/10	59
WALLSTRÖM, ERNST, Posttjänsteman, Göteborg	19/2	92
WASSENIUS, OSKAR, Handlande, Vänersborg	20/1	70
WELANDER, GUSTAF, Banktjänsteman, Vänersborg	5/8	91
WENNERGREN, ANDERS, Boktryckare, Vänersborg	19/12	75
WERNER, OLOV, Bolagsvaktmästare, Vänersborg	2/9	09
WEST, JOHN, Fil. mag., Läroverksadjunkt, Söderköping	24/7	92
WESTERBLAD, GOTTHARD, Fabrikör, Malmö	11/5	77
WETTERLUNDH, SUNE, Jur. kand., e. o. Länsnotarie, Väners- borg	11/2	04
WIBOM, TOR, Kapten, Stockholm	16/9	85

VIKNER, WILHELM, Fil. kand., f. d. Läroverksadjunkt, Göteborg	7/8	65
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare, Vänersborg	28/11	89
WIKSTRÖM, HELGE, Kapten, Jönköping	11/8	94
WOLGAST, KURT, Kassör, Hälsingborg	8/7	93
ÅBERG, AXEL, Föreståndare, Göteborg	18/10	73
ÅKERSTRÖM, GUNNAR, Boktryckare, Skövde	23/12	92
ÅSTRÖM, FJALAR, Redaktör, Vänersborg.....	25/3	93

Antal medlemmar den 1 dec. 1933: 289.

Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar av gillet. Dylika uppgifter samt meddelanden om adressförändringar torde benäget insändas till gillet's kassafogde.